

Ewa Domagała-Zyśk, Katarzyna Mariańczyk, Iwona Chrzanowska,
Marzenna Czarnocka, Beata Jachimczak, Magdalena Olempska-Wysocka,
Wojciech Otrębski, Beata Papuda-Dolińska, Karol Pawlak, Dorota Podgórska-Jachnik,

SZKOLNA OCENA FUNKCJONALNA: PRZEBIEG PROCESU W ASPEKCIE OCENY AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Ewa Domagała-Zyśk, Katarzyna Mariańczyk, Iwona Chrzanowska,
Marzenna Czarnocka, Beata Jachimczak, Magdalena Olempska-Wysocka,
Wojciech Otrębski, Beata Papuda-Dolińska, Karol Pawlak, Dorota Podgórska-Jachnik,

SZKOLNA OCENA FUNKCJONALNA: PRZEBIEG PROCESU W ASPEKCIE OCENY AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA

Wydawnictwo KUL
Lublin 2022

Recenzenci:

Dr hab. Stanisława Byra, prof. UMCS

Prof. dr hab. Zenon Gajdzica, UŚ

Opracowanie zostało przygotowane w ramach projektu koncepcyjnego realizowanego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki (umowa nr MEiN/2021/DWEW/518),
pt. *Standardy przebiegu oceny funkcjonalnej oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego w przypadku występowania następujących trudności: uszkodzenie słuchu; dysfunkcja wzroku; specyficzne zaburzenia uczenia się; zaburzenia rozwoju mowy i języka; zaburzenia rozwoju intelektualnego; zaburzenia ze spektrum autyzmu; zaburzenia zachowania i emocji.*

Zadanie II - Szkolna ocena funkcjonalna.

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ EKSPERTÓW W SKŁADZIE:

Ewa Domagała-Zyśk, dr hab., prof. KUL (liderka zadania)

Katarzyna Mariańczyk, dr (KUL) (sekretarz merytoryczna projektu)

Iwona Chrzanowska, prof. (UAM)

Marzenna Czarnocka (dyrektor, PP-P)

Beata Jachimczak, dr hab., prof. UAM

Magdalena Olempska-Wysocka, dr. hab. (UAM)

Wojciech Otrębski, dr hab., prof. KUL (koordynator merytoryczny projektu)

Beata Papuda-Dolińska, dr (UMCS, IBE)

Karol Pawlak, dr (Polska Rada ds. ICF)

Dorota Podgórska-Jachnik, dr hab., prof. UŁ

Elżbieta Neroj (koordynator merytoryczna w MEiN)

© Copyright by Ministerstwo Edukacji i Nauki

ISBN 978-83-8288-068-7

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Wydawnictwo KUL, ul. Konstantynów 1H, 20-708 Lublin, tel. 81 740 93 40,

e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl, <http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Zadania diagnostyczne nauczyciela a diagnoza/ocena funkcjonalna	7
2. Zastosowanie ICF w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej	11
3. Charakterystyka głównych obszarów ICF w zakresie aktywności i uczestnictwa	13
4. Znaczenie szkoły w procesie oceny funkcjonalnej uczniów	21
5. Przebieg procesu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej w placówce edukacyjnej	23
6. Narzędzia rekomendowane w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej	25
7. Monitoring i ewaluacja w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej	29
Bibliografia	31
Aneksy	
A. Formularz Konsultacji Zespołowych (FKZ)	33
B. Protokół Konsultacji Zespołowych (PKZ)	37
C. Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU) (w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów klas I–III)	47
D. Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU) (w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów klas IV–VI)	61
E. Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU) (w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów klas VII–VIII)	75
F. Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU) (w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów szkół ponadpodstawowych)	89
G. Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF)	105
H. Zestawienie wskaźników aktywności i uczestnictwa dla poszczególnych kodów ICF w kolejnych etapach edukacji	111

Wstęp

Szkolna diagnoza/ocena psychospołecznego funkcjonowania ucznia jako ważny aspekt pracy nauczycieli i specjalistów jest obecna w placówkach edukacyjnych od zawsze. W ostatnich dwóch dekadach na „rynku edukacyjnym” pojawiło się wiele różnych propozycji przebiegu tego procesu oraz narzędzi, metod i procedur wykorzystywanych w trakcie jego realizacji. Równolegle konieczne okazało się systematyczne porządkowanie podejmowanych przez nauczycieli i specjalistów działań oceniających uczniów szczególnie wtedy, gdy efekty tych ocen stawały się bazą do planowania organizacji wsparcia edukacyjno-specjalistycznego na szczeblu samorządowym (organów prowadzących) i ich finansowania na szczeblu rządowym (MEiN).

Podjęte ostatnio działania Ministerstwa Edukacji i Nauki, zmierzające do uporządkowania realizowanego w systemie edukacji procesu diagnozy/oceny dzieci i uczniów zaproponowane zostały w opracowaniu *Edukacja dla wszystkich – ramy rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych na rzecz wysokiej jakości kształcenia włączającego dla wszystkich osób uczących się* (MEiN, 2020). W ramach różnych działań przygotowawczych do wdrożenia zaproponowanego we wspomnianym opracowaniu modelu edukacji włączającej aktualnie realizowanych jest wiele projektów koncepcyjnych i testujących wypracowane rozwiązania. Jednym z projektów koncepcyjnych był ten realizowany przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, którego celem głównym było wypracowanie standardów przebiegu procesu oceny funkcjonalnej dzieci i uczniów oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego

w przypadku występowania wybranych trudności rozwojowych lub trudności w uczeniu się. Wzięto pod uwagę następujące trudności: uszkodzenie słuchu; dysfunkcję wzroku; specyficzne zaburzenia uczenia się; zaburzenia rozwoju mowy i języka; zaburzenia rozwoju intelektualnego; zaburzenia ze spektrum autyzmu; zaburzenia zachowania i emocji. Równolegle w projekcie prowadzono dwa zadania, których efekty są kompatybilne. Zadanie pierwsze dotyczyło opracowania zestawów standardów wdrażania procesu oceny funkcjonalnej oraz planowania i realizacji wsparcia edukacyjno-specjalistycznego. Jego efekty są prezentowane w części I opracowania. W części II prezentujemy efekty prac zespołu ekspertów realizującego zadanie drugie w projekcie, dotyczące przebiegu procesu szkolnej oceny funkcjonalnej. Ważnym efektem wykonanego zadania pierwszego jest Aneks do części I, w którym przedstawiamy wykaz aktualnie dostępnych na rynku polskim wystandaryzowanych narzędzi rekomendowanych do wykorzystania w realizacji procesu oceny funkcjonalnej dzieci i uczniów.

Niniejsze opracowanie tworzą założenia główne, jakie trzeba przyjąć, aby prawidłowo realizować proces szkolnej oceny funkcjonalnej uczniów oraz szczegółowy opis przebiegu tego procesu zawarte w Instrukcji. Z kolei zaś w Aneksie do niej udostępniamy wypracowane narzędzia, które umożliwią sprawną realizację tego procesu w zakresie aktywności i uczestnictwa w przebiegu edukacji.

1. ZADANIA DIAGNOSTYCZNE NAUCZYCIELA A DIAGNOZA/OCENA FUNKCJONALNA

Diagnozowanie jest jednym z podstawowych zadań, a zarazem kompetencji wpisanych w rolę zawodową nauczyciela (Strykowski, 2005; Tersa, 2014; Żegnałek, 2008). Praca pedagogiczna nauczyciela zaczyna się od poznania uczniów oraz środowiska ich życia i edukacji (Brzezińska, 2015; Janowski, 2002). Bez umiejętności dostrzeżenia ich słabych i mocnych stron, bez nazwania i próby wyjaśnienia zauważonych problemów, rozpoznania indywidualnych potrzeb i preferencji trudno mówić o efektywnym kształceniu, wychowaniu i wspomaganiu ich rozwoju. Diagnoza jest więc podstawą wszelkich działań pedagogicznych nauczycieli wszystkich typów przedszkoli i szkół, tak od strony formalno-prawnej – wpisano to w wielu dokumentach prawa oświatowego, jak i od strony praktyki edukacyjnej. Przy tym „nauczyciel nie tylko jest zobligowany do przeprowadzenia diagnozy funkcjonowania ucznia, ale również powinien tę potrzebę diagnozowania rozumieć i wdrażać w praktyce” (Jachimczak, 2021, s. 47). Doświadczenia w zakresie organizacji systemu oświaty wskazują, że nauczyciele z powodzeniem przyjmują i rozwijają zwłaszcza tę część zadań diagnostycznych, która wiąże się z bezpośrednim obszarem ich oddziaływań edukacyjnych. Najlepszym przykładem jest badanie gotowości (dojrzałości) szkolnej, w tym systemowe oddzielenie nauczycielskiej diagnozy od diagnozy specjalistycznej (Foryś, 2014). Pierwsza wyznacza bezpośrednie wskazania do praktyki przygotowującej dziecko do szkoły, druga poszukuje bardziej złożonych uwarunkowań stwierdzonych trudności i jest podstawą interwencji terapeutycznych. Obecnie nauczyciele przedszkoli i szkół nie tylko z powodzeniem wykonują różnorodne zadania diagnostyczne, lecz także tworzą własne narzędzia, starając się dzięki nim jak najbardziej precyzyjnie określić potrzeby i możliwości uczniów oraz wskazać

drogi wsparcia. Jest to możliwe pod warunkiem, że w pełni zrozumie się istotę i funkcję diagnozy w określonym obszarze działalności pedagogicznej oraz uczyni się ją nieodłącznym, immanentnym elementem tej działalności (Kusiak i Bednarczuk, 2015). Nauczycielska diagnoza gotowości szkolnej w polskiej praktyce oświatowej nie jest po to, by stwierdzić jakieś zaburzenia, ale po to, by dostosować oddziaływania edukacyjne adekwatnie do profilu ucznia i jego potencjału rozwojowego (Filipiak, 2018; Karwowski, 2009; Karwowski i Dziedziewicz, 2012), w tym wspomóc rozwój kompetencji w obszarach kluczowych dla dalszej edukacji – jeszcze przed rozpoczęciem nauki szkolnej (Gruszczyk-Kolczyńska i Zielińska, 2011). Ten model działania znakomicie sprawdza się obecnie w polskich przedszkolach i szkołach. Jest on także znacznie bardziej skuteczny w porównaniu ze starszym modelem, w którym proces przesiewowej diagnozy dojrzałości szkolnej zaczynał się od diagnozy dziecka prowadzonej przez specjalistów zewnętrznych (poradnianych).

Diagnozowanie było więc zawsze ważną kompetencją nauczycielską, której rozwój wspierać miały m.in. różne opracowania naukowe z zakresu diagnozy pedagogicznej. Z czasem jednak zmieniał się – i zmienia się nadal – zakres i obraz działalności diagnostycznej (Wysocka, 2013). Wynika to zarówno z refleksyjnej praktyki pedagogicznej i dążenia do doskonalenia warsztatu pracy nauczycieli, jak i ze zmieniających się warunków społeczno-kulturowych życia współczesnego człowieka oraz samej szkoły. Oba obszary przyczyn leżą u podstaw proponowanego postępowania diagnostycznego w formie procesu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej.

Refleksyjna praktyka i doskonalenie warsztatu diagnostycznego wiążą się ze stałym poszukiwaniem nowych, lepszych rozwiązań, metod czy też

technik służących poznawaniu ucznia (Wysocka, 2013). Diagnoza pedagogiczna jest zarówno czynnością specyficzną (wyodrębnioną spośród innych czynności zawodowych), jak i ogólną (włączoną we wszystkie inne czynności zawodowe), a diagnoza nauczycielska powinna przeplatać się i uzupełniać wzajemnie z diagnozą specjalistyczną (Foryś, 2014). Dlatego nie wystarczą same epizody (wyodrębnione zadania) diagnozowania: muszą być one jeszcze powiązane i ujęte koncepcyjnie w cały przemyślany proces diagnostyczny. Dotyczy to zarówno teoretycznego modelu tego procesu, jak i określonych organizacyjnie kroków metodycznego postępowania. Dotychczasowe rozwiązania w tym zakresie bliższe były jednak epizodyczności, co jeszcze pogłębiało przerzucenie większości zadań diagnostycznych na poradnie psychologiczno-pedagogiczne. „taka diagnoza ma charakter epizodyczny i nie obejmuje systematycznego oceniania postępów dzieci/uczniów w obszarach kluczowych dla integralnego rozwoju (odniesienie się do kamieni milowych w toku rozwoju dziecka zdefiniowanych za pomocą profilu rozwojowego), a nie wyłącznie formalnej oceny efektów realizacji podstawy programowej” (MEiN, 2020, s. 54). Co więcej, zdaniem autorów modelu edukacji włączającej, system wsparcia, opierający się na diagnozie wykonywanej poza szkołą, dodatkowo realizowanej w paradygmacie zaburzeń i dysfunkcji rozwojowych, które uznaje się za przyczyny trudności szkolnych, prowadzi do stałego wzrostu liczby orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego oraz zwiększania się grupy uczniów obejmowanych różnymi formami indywidualnego wsparcia. Niestety, takie indywidualne formy – zamiast strategii wspierających kooperatywne uczenie się podczas zajęć z zespołem klasowym – nie są rozwiązaniami służącymi integralnemu rozwojowi ucznia, ponieważ pozbawiają go możliwości integralnego rozwoju we współpracy z rówieśnikami. Ocenia się je nawet jako pewną formę izolacji, a więc i wykluczenia edukacyjnego. Jest to zatem sprzeczne z założeniami edukacji włączającej jako edukacji wysokiej jakości dla wszystkich. Wdrażanie edukacji włączającej to z kolei jedno z najważniejszych uwarunkowań kontekstowych stojące za nowym modelem oceny funkcjonalnej. Otwieranie się na kolejne kategorie zróżnicowanych

potrzeb edukacyjnych i rozwojowych wymaga radykalnego odejścia od „listy zaburzeń” (diagnoz nozologicznych uprawniających do określonych form wsparcia) na rzecz uznania, że każdy uczeń doświadczający zarówno stałych, jak i także przejściowych trudności ma prawo oczekiwać profesjonalnego wsparcia ze strony swojej szkoły, jako swego naturalnego środowiska rozwoju (Chrzanowska i Szumski, 2019). Nie będzie jednak adekwatnego wsparcia bez trafnego rozpoznania (zazwyczaj) złożonych uwarunkowań tych problemów i potrzeb, co także uzasadnia potrzebę diagnozy/oceny funkcjonalnej.

Wyjaśnienia wymaga jeszcze różnicowanie lub też wymienne używanie pojęć diagnozy i oceny. Jedno i drugie wiąże się w pedagogice z procesem rozpoznawania, a więc oba można uznać za działania diagnostyczne w szerokim tego słowa znaczeniu. Biorąc pod uwagę złożoność podmiotu i przedmiotu działań diagnostycznych, rozróżnia się diagnozę pedagogiczną, psychologiczną oraz diagnozę pedagogiczną do celów psychologicznych (Kaja, 1987), często mówi się także o diagnozie psycho-pedagogicznej. Ewa Domagała-Zyśk i in. (2017) przywołują pojęcie funkcjonalnej oceny zachowania (*functional behavior assessment – FBA*) w ujęciu O’Neilla i in. (1997), wykorzystywane w kompleksowej ocenie dzieci z zaburzeniami zachowania. W modelu *Edukacji dla wszystkich* (2020) zakłada się, że ocena funkcjonalna staje się pojęciem kluczowym – punktem wyjścia i dojścia dla planowanych zmian, gdyż to proces rozwoju ukierunkowuje wszystkie działania włączające. Przy tym przez ocenę funkcjonalną rozumie się:

wieloaspektowy proces rozpoznawania zasobów i trudności ucznia oraz oddziałujących na niego czynników środowiskowych, uwzględniający analizę funkcjonowania (opartą na klasyfikacji ICF, wiedzy o kamieniach milowych w rozwoju dziecka) oraz - o ile została postawiona - diagnozę kryterialną (opartą na klasyfikacji medycznej ICD lub DSM), a także adekwatny i podlegający stałej ewaluacji program wsparcia (MEiN, 2020, s. 55).

Co istotne, w opisie modelu *Edukacji dla wszystkich* (MEiN, 2020) podkreśla się, że zaproponowana koncepcja oceny funkcjonalnej nie definiuje na nowo roli nauczyciela, a jedynie ją precyzuje, a także *de facto* dowartościowuje.

Autorzy wskazują bowiem, że to nauczyciel wnosi do procesu oceny swoją wiedzę o uczniu, jego postępach i doświadczanych trudnościach. Model porządkuje proces diagnozy i opiera ją na pracy zespołu nauczycieli i specjalistów oraz ich współpracy z rodzicami i uczniami. Ma ona podnosić efektywność udzielania wsparcia uczniom oraz zwiększać autonomię szkoły w tym zakresie.

Proces *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* przedstawiony w niniejszej publikacji jest próbą wdrożenia w życie tych założeń. Oczekiwania, jakie postawiono w tworzeniu modelu oraz narzędzi, które służą jego realizacji, określono następująco:

- wielowymiarowość (różne sfery funkcjonowania) i ciągłość (kumulowanie wiedzy o uczniu, a nie oderwane epizody badań „gabinetowych”; wieloetapowe poznawanie procesu rozwoju w pełnym cyklu życia) (Wysocka, 2016; Domagała-Zyśk, Knopik i Oszwa, 2017);
- integralne postrzeganie podmiotu wyrażone opisem diagnostycznym ucznia we wszystkich obszarach pozostających ze sobą we wzajemnych zależnościach (przede wszystkim: rozwój fizyczny, poznawczy, językowy/komunikacyjny, emocjonalno-społeczny i moralny), ale także perspektywą różnych osób i kontekstów funkcjonowania ucznia (Domagała-Zyśk, Knopik i Oszwa, 2017);
- możliwość indywidualizacji opisu (np. przez wybór obszarów pogłębienia diagnozy) nałożona na wyjściowo uschematyzowane (standaryzowane) ramy ujęcia podmiotu i przedmiotu poznania (Wysocka, 2016);

- spojrzenie na problemy i potrzeby ucznia w kontekście uwarunkowań i posiadanych zasobów nie przez pryzmat zaburzeń, patologii i stygmatyzujących etykiet (Edukacja dla wszystkich 2020; Jachimczak, 2021); możliwość określenia zarówno słabych, jak i mocnych stron (Domagała-Zyśk, Knopik i Oszwa, 2017);
- racjonalne wykorzystanie zasobów diagnostycznych szkół, z przemyślanym i jasnym podziałem kompetencyjnym między szkołą a poradnią/diagnozą nauczycielską i specjalistyczną (Foryś, 2014; Podgórska-Jachnik, 2021; Rekomendacja 14);
- ścisłe powiązanie diagnozy z działaniami interwencyjnymi, rozwojowymi i wspomagającymi (Domagała-Zyśk, Knopik i Oszwa, 2017);
- interdyscyplinarny język diagnozy wspólny dla różnych specjalistów (pedagogów, psychologów, logopedów i in.).

W pracy nad opisem procesu diagnozy oraz jej narzędziami przyjęto także wszystkie pozostałe zasady funkcjonalnej oceny zachowania opracowane przez zespół autorów narzędzia diagnostycznego TROS-KA (Domagała-Zyśk, Knopik i Oszwa, 2017, s. 53–54), jak również uwzględniono doświadczenia diagnostyczne innych autorów (Jarosz i Wysocka, 2006; Knopik, 2018; Krakowiak, 2017). Wszystkie wymienione założenia spełnia odwołanie się do klasyfikacji funkcjonalnej ICF (WHO, 2009), opisanej w następnym podrozdziale. Odwołanie do ICF wynika także wprost z założeń modelu *Edukacja dla wszystkich* (MEiN, 2020), jak i aktualnie procedowanych nowych rozwiązań prawnych (Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin, 2022).

2. ZASTOSOWANIE ICF W PROCESIE SZKOLNEJ OCENY FUNKCJONALNEJ

Proces Szkolnej Oceny Funkcjonalnej opiera się na analizie funkcjonowania ucznia według schematu, którego dostarcza Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (*International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF*; WHO 2001, WHO, 2009). ICF to system kodowania danych o zdrowiu, funkcjonowaniu i czynnikach wpływających na nie z wykorzystaniem listy wystandaryzowanych kategorii opisowych (kodów) i kwalifikatorów. Struktura tej klasyfikacji wynika z modelu biopsychospołecznego, opisującego funkcjonowanie człowieka jako wynik interakcji jego kondycji zdrowotnej i czynników środowiskowych. W takim rozumieniu nie można jednoznacznie wnioskować o poziomie funkcjonowania w życiu codziennym wyłącznie na podstawie diagnozy medycznej. Wykorzystanie tego modelu na gruncie edukacji pozwala przenieść punkt ciężkości z deficytów ucznia (niepełnosprawności, zaburzeń, opóźnień itp.) jako przyczyn problemów szkolnych na środowisko i jego zasoby. Odpowiednio wykorzystane mogą zredukować lub nawet całkowicie znieść problem w funkcjonowaniu ucznia. ICF wnosi nową perspektywę rozumienia potrzeb edukacyjnych jako interakcji czynników bio-psycho-społecznych w sytuacji ucznia. Pozwala to spojrzeć na nią szerzej i w sposób bardziej trafny zaprojektować oddziaływania edukacyjno-wspierające: dwóch uczniów z tą samą diagnozą nozologiczną (z tak samo określonym zaburzeniem, np. autyzmem) może funkcjonować w szkole na bardzo różnych poziomach i wymagać różnych form wsparcia (zob. Hollenweger, Lienhard, 2010).

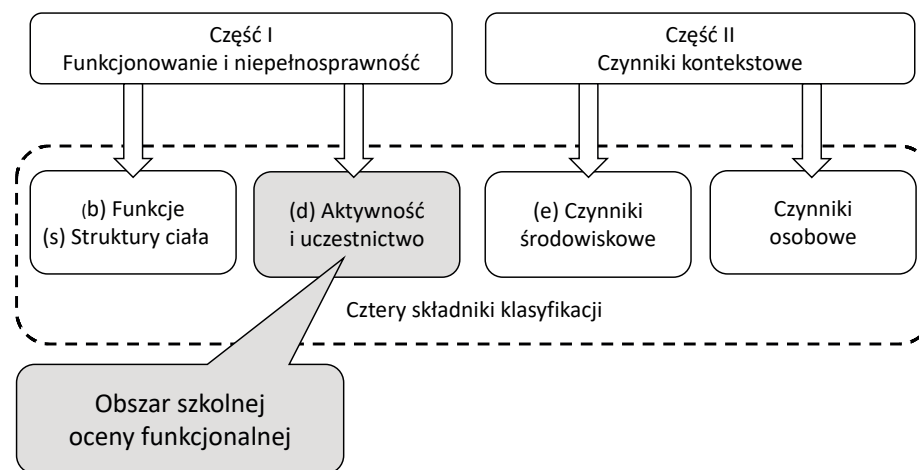
Struktura klasyfikacji ICF obejmuje dwie części, a każda z nich zawiera po dwa składniki (Ryc. 1):

Część I. Funkcjonowanie i niepełnosprawność:

- a) funkcje i struktury ciała;
- b) aktywność i uczestnictwo;

Część II. Czynniki kontekstowe:

- c) czynniki środowiskowe
- d) czynniki osobowe.

Ryc. 1. Struktura klasyfikacji ICF

Źródło: opracowanie na podstawie ICF PL, s. 11.

Płaszczyzna, która uwewnętrznia się w zadaniach podejmowanych przez uczniów, a także daje się obserwować w środowisku szkolnym i domowym, to właśnie „aktywność i uczestnictwo”. Rodzaj i jakość podejmowanych aktywności jest jednak zależna od pozostałych czynników: funkcji i struktur ciała (indywidualnych konfiguracji cech i zdolności), czynników środowiskowych (oddziaływań otoczenia: szkoły, rodziny) i zasobów osoby (czynniki osobowe). Taka perspektywa ułatwia identyfikowanie mocnych stron

również u uczniów z różnego rodzaju zaburzeniami rozwojowymi, ale funkcjonującymi wysoko w poszczególnych obszarach.

Należy dodać, że interakcja czynników warunkujących jakość funkcjonowania ucznia ma charakter zmienny i dynamiczny. Jego trudności nie mogą być postrzegane wobec tego jako atrybut stały. Dlatego ocena funkcjonalna jest powtarzana, a efekty wsparcia podlegają systematycznej ewaluacji.

ICF jako rama opisu funkcjonowania ucznia narzuca w swej istocie holistyczne (całościowe) spojrzenie na jego sytuację szkolną, także tę trudną. Do właściwego określenia charakteru problemu, jego źródeł i modyfikatorów w otoczeniu niezbędne jest spojrzenie z wielu punktów widzenia (rodzica, nauczyciela, ucznia, rówieśników), szereg obserwacji, w tym również sformalizowane diagnozy. Ważne, by znaleźć sposób na syntezę tych informacji, aby nie trafiały do szkoły jedynie w rozproszony sposób. Pozwala na to struktura ICF.

Kolejnym walorem włączenia ICF do procesu oceny funkcjonalnej jest zapewnienie tzw. intersubiektywnej komunikowalności. Do tej pory język diagnoz stosowanych w systemie oświaty, np. w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego, nie został ujednoczony. Zależał od specjalizacji zawodowej, ale także indywidualnych preferencji i doświadczeń osób, które je sporządzały. Szkoły różnie oceniały przydatność diagnoz uzyskanych z różnych poradni czy nawet przygotowanych przez różnych specjalistów; poradnie psychologiczno-pedagogiczne również w różnym stopniu mogły wykorzystać diagnozy przekazywane ze szkół. Przygotowanie opisu aktywności zrozumiałego dla wszystkich uczestników procesu diagnostycznego i postdiagnostycznego może usprawnić komunikację pomiędzy różnymi osobami zaangażowanymi w pracę z uczniem, np. nauczycielami, pracownikami

poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym specjalistami: psychologami, logopedami, lekarzami, pracownikami naukowymi (Simeonsson, 2009). Dzięki temu możliwa jest realna interdyscyplinarność w diagnozie potrzeb ucznia, a nie – jak do tej pory – diagnozowanie na użytek konkretnych jednostek systemu oświaty, podmiotów leczniczych czy instytucji pomocy społecznej. Wspólny język diagnozy stwarza nowe możliwości współpracy i komplementarności (uzupełniania się) kolejnych kroków diagnostycznych.

W konstrukcji narzędzi do Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (SzOF) wykorzystano ICF na poziomie pierwszym, ogólnym – oceniane obszary funkcjonowania ucznia odpowiadają tytułom rozdziałów składnika „Aktywność i uczestnictwo”. Bardziej ogólny poziom poruszania się w ramach klasyfikacji pozwala utrzymać jednocześnie terminy i definicje ugruntowane w teorii psychologicznej i pedagogicznej, a które nie pojawiają się w klasyfikacji ICF. W sytuacjach niespójności terminologicznych w arkuszach SzOF wprowadzono modyfikacje (opisy i wyjaśnienia) celem zapewnienia jak największej spójności pojęć, ale przede wszystkim precyzyjnego rozumienia wskaźników podlegających obserwacji. Wskaźnikami dla osób uczestniczących w procesie SzOF są obserwowalne zachowania dziecka.

Należy mieć na uwadze, że w procesie SzOF klasyfikacja ICF pełni rolę ramy strukturyzującej obszary funkcjonowania w ściśle określonym, szkolnym i domowym kontekście. Priorytetem budowania modelu oceny funkcjonalnej było przede wszystkim dobro dziecka – umożliwienie rozpoznania jego trudności i zasobów, czynników kontekstowych mających wpływ na jakość funkcjonowania, tak by w procesie wsparcia operować właściwymi rodzajami środków i oddziaływań.

3. CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH OBSZARÓW ICF W ZAKRESIE AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA

W procesie SzOF posługujemy się danymi dotyczącymi wszystkich wskazanych powyżej elementów funkcjonowania ucznia, jednak w szczególny sposób badamy zakres możliwości jego aktywności i uczestnictwa. W modelu ICF wskazano 9 obszarów, które powinny podlegać takiej ocenie. Są to:

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki

Obszar III. Porozumiewanie się

Obszar IV. Poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność

Obszar VI. Życie domowe

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie

Obszar VIII. Kształcenie szkolne – rola ucznia

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej

W dalszej części publikacji przedstawiona zostanie charakterystyka poszczególnych obszarów w oparciu o materiały źródłowe (WHO 2001, 2009) oraz późniejsze badania naukowe i inne opracowania.

Wskazane w ramach poszczególnych obszarów aktywności ucznia zostały opisane z uwzględnieniem etapu rozwojowego i społecznego. Dobór twierdzeń wynika nie tylko z definicji kodów klasyfikacji ICF przyporządkowanych do danego obszaru, lecz także uwzględnia pełnienie ról społecznych przez ucznia w szkole, w grupie rówieśniczej i w środowisku domowym. Rozpiętość stopnia trudności dla poszczególnych aktywności została przygotowana w sposób dość szeroki, aby można było wychwycić ograniczenia różnego stopnia w aktywnościach i uczestniczeniu.

Opisywane w poszczególnych obszarach zachowania ucznia mogą występować zarówno w kontekście szkolnym, jak i domowym, dlatego ważne jest, aby ocena ucznia odbywała się we współpracy rodziców i nauczycieli i uwzględniała wszystkie możliwe aspekty. Rozpoznane mocne strony ucznia oraz trudności w poszczególnych obszarach mogą rzutować na całokształt sytuacji szkolnej, a także funkcjonowanie społeczne i rodzinne ucznia. Obserwowane trudności mogą mieć swoje przyczyny zarówno w specyficznych cechach funkcjonowania poznawczego ucznia, uwarunkowaniach środowiskowych, rodzinnych, jak i innych indywidualnych-dotyczących samego ucznia. Niezwykle ważne jest jak najszybsze zidentyfikowanie ich źródeł, a także zaplanowanie odpowiednich działań wspierających.

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy

Obszar ten dotyczy umiejętności kluczowych w edukacji szkolnej, mianowicie uczenia się – aktywnego procesu nabywania wiedzy i umiejętności. Akcentuje się tu również jego efekty, do których należą: wykorzystywanie zdobytej wiedzy, rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji. W ramach obszaru opisane zostały aktywności – umiejętności i zachowania właściwe dla ucznia na danym etapie rozwojowym i edukacyjnym. Dobór twierdzeń wynika nie tylko z definicji kodów klasyfikacji ICF przyporządkowanych tej kategorii, lecz także jest określany zarówno przez zawartość treściową określającą zarówno prawidłowości rozwojowe związane z procesami poznawczymi zaangażowanymi w czynność uczenia się, jak i wymagania edukacyjne opisane w podstawie programowej stawiane uczniom na danym etapie kształcenia. Dlatego też w zestawie twierdzeń uwzględniono aktywności, które są następstwem funkcjonalnym prawidłowego przebiegu procesu uczenia się: od zdolności bazowych ukonstytuowanych na prawidłowym działaniu zmysłów (celowe posługiwanie się zmysłami), przez podstawowe procesy poznawcze (skupianie uwagi), do złożonych procesów poznawczych: myślenie, rozwiązywanie problemów i utrwalonych kompetencji (np. uzasadnianie swoich sądów, analizowanie, krytyczna ocena).

W obszarze tym mieszają się aktywności i umiejętności typowo szkolne, stanowiące cel działań edukacyjnych ujmowanych w podstawach programowych dla poszczególnych etapów edukacyjnych: czytanie, pisanie, liczenie.

Umiejętności te zaprezentowano w kolejności uwzględniającej ich rozwojowy, etapowy charakter, np. uczenie się czytania – dekodowania tekstu, przez czytanie ze zrozumieniem, aż po krytyczną analizę treści (na wyższych etapach edukacyjnych). Rozpiętość stopnia trudności dla tych umiejętności jest na tyle szeroka, by wychwycić trudności również u dzieci z niepełnosprawnościami czy zaburzeniami rozwojowymi, które mogą funkcjonować na nieco niższym poziomie niż rówieśnicy. Dlatego też w opisie takich aktywności jak czytanie, pisanie, liczenie uwzględniono umiejętności składowe je poprzedzające, jak np. rozpoznawanie liter czy świadomość fonologiczna dla czytania.

Część z opisywanych zachowań występuje tylko w kontekście szkolnym (np. „Przepisuje wyrazy/krótkie teksty z tablicy”; „Przekonuje innych do aktywności”), dlatego też właściwa ocena funkcjonowania ucznia w tym obszarze powinna odbywać się na kanwie dobrej komunikacji rodzic – nauczyciel.

Notowane trudności w tym obszarze mogą rzutować na całokształt sytuacji szkolnej ucznia: dopiero zidentyfikowanie ich źródeł umożliwi zaplanowanie trafnych działań wspierających. Obserwowane trudności w „uczeniu się i stosowaniu wiedzy” mają swoje przyczyny nie tylko w zaburzeniach funkcjonowania poznawczego dziecka, deficytach sensorycznych, czynnikach emocjonalno-motywacyjnych, lecz także opóźnieniach w realizacji zadań programu szkolnego wynikających z przyczyn środowiskowych (np. nieobecność w szkole), błędów dydaktycznych, sytuacji nadzwyczajnych.

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki

Obszar obejmuje te aspekty aktywności ucznia, które są związane z ogólną zdolnością do przyjmowania i wykonywania różnych zadań oraz wywiązywania się z powierzonych obowiązków. Opis funkcjonowania nie jest przypisany konkretnym sytuacjom czy określonej roli społecznej, ale wskazuje na kluczowe kompetencje, które pozwalają odnaleźć się w różnych okolicznościach. W kompetencjach tych istotną rolę odgrywają zarówno aspekty poznawcze, jak i społeczne oraz emocjonalne, składające się na potencjał adaptacyjny ucznia do różnych, powtarzalnych, ale także zmiennych sytuacji. Dzięki niemu uczeń rozumie swoją rolę w wykonywaniu powierzonych zadań i obowiązków, korzystając zarówno z wyuczonych wzorów oraz sekwencji działań, jak i modyfikując je stosownie do zmiennych zasobów i okoliczności, mając na względzie oczekiwania społeczne i powierzony cel. Jest skuteczny w działaniu i obowiązkowy adekwatnie do oczekiwań związanych z wiekiem.

Umiejętności i kompetencje w tym obszarze dotyczą zatem ogólnych aspektów realizacji pojedynczego lub wielu zadań – prostych i złożonych, wymagających planowania, organizowania i koordynacji, realizowanych indywidualnie i w grupie. W strukturze działania brane są pod uwagę takie elementy jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do wykonania zadania, kolejne kroki wykonania zadania, jego finalizowanie. Każdy z tych elementów można opanować, ale każdy może nastroić uczniowi jakichś trudności. Z wiekiem liczba i stopień złożoności wykonywanych zadań zwiększają się. Oceniana jest umiejętność działania zgodnie z planem, co wymaga m.in. umiejętności gospodarowania czasem i planowania poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia. Ze względu na wielość i różnorodność możliwych kontekstów zadaniowych włączono w ten obszar także umiejętność podejmowania decyzji oraz rozwiązywania problemów – od prostszych do bardziej złożonych. Ważnym aspektem wpływającym na zdolność radzenia sobie z zadaniami i obowiązkami jest radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi, jak

też zdolność kierowania własnym zachowaniem w zależności od okoliczności i wymagań sytuacyjnych.

W samym opisie ocenianych aspektów obszaru „Ogólne zadania i obowiązki” na kolejnych etapach rozwojowych często nie widać dużych różnic. Nie znaczy to jednak, że nie zmieniają się oczekiwania wobec ucznia. Oczekiwania i wymagania psychospołeczne otoczenia wyrażają się właśnie rodzajem i zakresem powierzanych zadań i obowiązków, dlatego ten sam opis aktywności ucznia będzie oznaczał zupełnie co innego w przypadku dziecka w młodszym wieku szkolnym i nastolatka. W ocenianiu ważnym dodatkowym zadaniem nauczyciela jest odniesienie opisu do standardów wiekowych: bierzemy pod uwagę nie tylko czy, lecz także jakie zadania, obowiązki i zachowania oczekiwane są od ucznia w tym wieku.

Rozpoznane trudności w tym obszarze mogą rzutować na całokształt sytuacji szkolnej i pozaszkolnej ucznia, jego zdolność adaptacji do nowych sytuacji i ról, także na funkcjonowanie w dorosłym życiu, tak rodzinnym, jak i zawodowym. Dezadaptacyjność może wynikać z braków nawyku sprawnego działania (np. doprowadzania zadania do końca), zakłóceń komunikacji ze strony nauczycieli lub rodziców (niewłaściwego określania zadań), braków motywacji (np. syndromu „słomianego ognia”, odkładania wykonywania zadań na później), braku wiary we własne możliwości lub innych, bardziej złożonych przyczyn. Nie musi być przejawem nieprzystosowania społecznego, choć w przypadku nierozpoznania przyczyn trudności mogą utrwalać się nieskuteczne formy działania, co w rezultacie prowadzi do nieprzystosowania. Szczególnie istotne jest zwrócenie uwagi na poważniejsze trudności psychiczne utrudniające sprawne działanie i obowiązkowość. Wczesne i adekwatne działania wychowawcze, wypracowanie wzorców i stylu skutecznego działania, elastyczność w stawianiu zadań, wymagań i wsparcie w realizacji powierzanych obowiązków mogą podnieść skuteczność działań ucznia na danym etapie rozwojowym i zwiększyć szanse na dobre radzenie sobie w dorosłym życiu w różnych rolach i okolicznościach.

Obszar III. Porozumiewanie się

Obszar ten dotyczy szeroko rozumianych aktywności związanych z komunikacją uczniów zarówno na etapie szkoły podstawowej, jak i ponadpodstawowej. W ramach obszaru zostały ujęte efekty dotyczące odbioru komunikacji drogą werbalną i niewerbalną, odbierania informacji przekazywanych za pomocą języka migowego (dotyczy tylko uczniów niesłyszących, komunikujących się z otoczeniem za pomocą języka migowego), mówienia, samodzielnego tworzenia wiadomości niewerbalnych, a także samej rozmowy. Obszar zawiera aktywności, które są właściwe dla ucznia na danym etapie rozwojowym i edukacyjnym. Dobór poszczególnych twierdzeń wynika nie tylko z definicji kodów klasyfikacji ICF przyporządkowanych tej kategorii, lecz także z powiązań poszczególnych procesów poznawczych, które uczestniczą w procesie komunikacji.

Obszar „Porozumiewanie się” ujmuje zarówno takie umiejętności, które dotyczą rozumienia i tworzenia komunikatów przekazywanych za pomocą mowy werbalnej (ustnej), jak i przekazywanych za pomocą gestów, symboli

i np. rysunków. Zawiera pojmowanie przez ucznia dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka pisanego (w tym za pomocą pisma Braille’a), pisania wiadomości (np. sms, e-mail, list do przyjaciela), a także aktywności związanych z rozpoczynaniem, podtrzymywaniem i kończeniem rozmowy. Zawarta w tym obszarze aktywność dotycząca porozumiewania się – odbierania informacji w języku migowym – dotyczy kodu alternatywnego i jest przeznaczona tylko dla uczniów niesłyszących, komunikujących się w języku migowym. Została ona oparta na wskaźnikach kompetencji gestowo-mimicznej z Karty Oceny Zachowań Komunikacyjnych (KOZK) K. Krakowiak i M. Panasiuk (1992).

Rozpiętość stopnia trudności dla poszczególnych zachowań komunikacyjnych została przygotowana w taki sposób, aby dawała możliwość wychwylenia trudności także u uczniów z zaburzeniami w zakresie komunikacji, z niepełnosprawnościami czy zaburzeniami rozwojowymi.

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna

Obszar ten dotyczy ruchu związanego ze zmienianiem pozycji lub umiejscowienia ciała, przemieszczaniem się z jednego miejsca na inne, przenoszeniem, poruszaniem lub manipulowaniem przedmiotami, chodzeniem, bieganiem lub wspinaniem się. Wskazane w ramach obszaru aktywności zostały opisane z uwzględnieniem etapu rozwojowego i społecznego ucznia. Dobór twierdzeń wynika nie tylko z definicji kodów klasyfikacji ICF przyporządkowanych tej kategorii, lecz także uwzględnia pełnienie ról społecznych przez ucznia w szkole, w grupie rówieśniczej i w środowisku domowym.

W obszarze tym mieszczą się aktywności dotyczące: zmieniania i utrzymywania pozycji ciała, umiejętności przemieszczania się, możliwości podnoszenia i przenoszenia przedmiotów, precyzyjnego używania ręki, czyli sprawności w zakresie motoryki małej, bardzo istotnej aktywności w kontekście szkolnym (podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie małych przedmiotów). Rozpiętość stopnia trudności dla poszczególnych aktywności została przygotowana w sposób dość szeroki, aby można było wychwycić ograniczenia w aktywnościach w zakresie mobilności, w tym motoryki małej.

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność

Obszar ten dotyczy dbałości o siebie, mycia i osuszania ciała, pielęgnacji całego ciała i jego poszczególnych części, ubierania się, jedzenia i picia oraz troski o własne zdrowie.

Obszar ten dotyczy dbałości o siebie, mycia i osuszania ciała, pielęgnacji całego ciała i jego poszczególnych części, ubierania się, jedzenia i picia oraz troski o własne zdrowie. W obszarze opisano 9 kodów, spośród których w narzędziu prezentowanym w niniejszej publikacji wykorzystano cztery, odnoszące się do codziennych czynności mycia, korzystania z toalety, ubierania się adekwatnego do warunków pogodowych i sytuacji społecznej,

samodzielności w zakresie spożywania posiłków oraz troski o własne zdrowie. Aktywności te są zazwyczaj przedmiotem wielu działań terapeutycznych i usamodzielniających w ramach zajęć z uczniami z głębszymi poziomami niepełnosprawności. Maja wymiar nie tylko fizycznej umiejętności wykonanie danej czynności, ale także aspekt społeczny – samodzielna aktywność ucznia w tym obszarze umożliwia mu podejmowanie licznych działań o charakterze społecznym, np. komfortowe i wspólne z klasą spożywanie posiłków w stołówce szkolnej, wyjście na wycieczkę czy wyjazd z rówieśnikami na wakacje.

Obszar VI. Życie domowe

Obszar ten dotyczy tylko kilku bardzo podstawowych aktywności związanych z dbaniem o porządek w swoim otoczeniu (utrzymywanie porządku w miejscu pracy/nauki, sprzątanie miejscu pracy/nauki/zamieszkania).

Obszar ten dotyczy codziennych czynności i zadań domowych, podstawowych aktywności związanych z miejscem zamieszkania – dbaniem o porządek w swoim otoczeniu, utrzymywanie porządku, sprzątanie w miejscu ucznia się czy pracy. W obszarze tym opisano także aktywności odnoszące

się do posługiwania się sprzętami gospodarstwa domowego oraz dbanie o ich sprawność.

Wśród 11 kodów tego obszaru znajdują się także te opisujące działania na rzecz innym – pomaganie innym w czynnościach związanych z nauką, porozumiewaniem się oraz troską o dobre samopoczucie innych osób. W niniejszym opracowaniu w odniesieniu do roli ucznia wykorzystano tylko jeden z kodów dotyczący wykonywania prac domowych, takich jak dbanie o porządek, sprzątanie, pomaganie w pracach domowych.

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie

Obszar ten dotyczy aspektu rozwoju społecznego, istotnego w edukacji szkolnej, mianowicie podstawowych i złożonych kontaktów międzyludzkich, nawiązywania relacji z osobami nieznanymi w zakresie formalnym i nieformalnym, a także związków rodzinnych. Wskazane w ramach obszaru aktywności zostały opisane z uwzględnieniem etapu rozwojowego i społecznego ucznia.

W obszarze tym mieszczą się aktywności dotyczące: nawiązywania kontaktów z ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji, a także w akceptowany społecznie, angażowanie się w doraźne kontakty i związki z osobami nieznanymi w określonych celach. Akcentuje się tu także tworzenie i utrzymywanie określonych kontaktów w sytuacjach oficjalnych (np. z nauczycielami

czy w wieku późniejszym z pracodawcami), jak i nieoficjalnych – z ludźmi, którzy żyją w tej samej społeczności, mieszkają w tym samym domu, z towarzyszami zabaw, współpracownikami lub ludźmi o tym samym pochodzeniu lub zawodzie. Obszar ten dotyczy także tworzenia i utrzymywania kontaktów i relacji, które są oparte na bliższej i dalszej więzi pokrewieństwa (np. rodzice, rodzeństwo, prawni opiekunowie, dalsi kuzyni). Rozpiętość stopnia trudności dla poszczególnych aktywności została przygotowana w sposób dość szeroki, aby można było wychwycić trudności w rozwoju społecznym również u uczniów z niepełnosprawnościami, zaburzeniami rozwojowymi czy obniżoną dojrzałością społeczną, którzy mogą funkcjonować na nieco niższym poziomie w tym obszarze niż rówieśnicy.

Obszar VIII. Kształcenie szkolne – rola ucznia

Obszar ten dotyczy szeroko rozumianego kształcenia szkolnego w odniesieniu do obowiązku szkolnego (dla uczniów szkół podstawowych – 7–15 lat) oraz obowiązku nauki (dla uczniów w wieku 15–18 lat) w kontekście pełnienia przez nich takich ról szkolnych jak członek całej zbiorowości szkolnej lub członek formalnego zespołu klasowego. Akcentuje się tu efekty, do których należą systematyczna realizacja obowiązków szkolnych, takich jak: uczęszczanie do szkoły, przygotowanie do zajęć, aktywne w nich uczestniczenie oraz korzystanie z praw ucznia i funkcjonowanie w relacjach rówieśniczych. W ramach obszaru opisane zostały aktywności – zachowania właściwe dla ucznia na danym etapie rozwojowym i edukacyjnym. Dobór twierdzeń wynikał nie tylko z definicji kodów klasyfikacji ICF przyporządkowanych tej kategorii, lecz także z praktyki edukacyjnej polskiego systemu oświatowego oraz oczekiwań w zakresie pełnienia ról społecznych przez ucznia w grupie szkolnej i klasowej. Ich zawartość treściową określają zarówno wymagania formalne (uczestniczenie w zajęciach szkolnych), jak i prawidłowości rozwojowe z obszaru funkcjonowania społecznego.

W obszarze tym mieszczą się aktywności charakterystyczne dla funkcjonowania dzieci/młodzieży w roli ucznia w odniesieniu do poszczególnych etapów edukacyjnych. Cztery zaproponowane do obserwacji zachowania dotyczą na każdym etapie tego samego obszaru, ale ich uszczegółowienie odnosi się do

wymagań dla poszczególnych grup wiekowych. Rozpiętość stopnia trudności dla tych aktywności (zachowań) jest na tyle szeroka, by wychwycić trudności również u uczniów z niepełnosprawnościami czy zaburzeniami rozwojowymi, którzy mogą funkcjonować na nieco niższym poziomie niż rówieśnicy lub w realizacji danych aktywności wymagać będą wsparcia drugiej osoby.

Część z opisywanych zachowań występuje zarówno w kontekście szkolnym, jak i domowym (np. uczeń regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych, przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe), dlatego też właściwa ocena funkcjonowania ucznia w tym obszarze powinna odbywać się w odniesieniu do współpracy rodzic – nauczyciel oraz znajomości środowiska rodzinnego (szczególnie na etapie klas I–III i IV–VI).

Rozpoznane trudności w tym obszarze mogą rzutować na całokształt sytuacji szkolnej ucznia, a także na jego funkcjonowanie w dorosłym życiu. Mogą one pojawiać się w toku całej edukacji szkolnej i warto ten zakres poddawać systematycznej obserwacji, ponieważ tylko ich wczesne dostrzeżenie oraz wyjaśnienie przyczyn (środowiskowych, osobowościowych), które będzie skutkowało podjęciem działań wspierających (tak w wymiarze realizacji obowiązków szkolnych, jak i w budowaniu prawidłowych relacji rówieśniczych i procesów partycypacyjnych), może przeciwdziałać wykluczeniu szkolnemu i społecznemu.

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej

Obszar ten dotyczy tych działań, które związane są z włączaniem się ucznia w życie różnych grup społecznych pozaszkolnych i pozarodzinnych, w tym grup rówieśniczych w miejscu zamieszkania czy organizacji społecznych, stowarzyszeń, fundacji i innych. Aktywności pozaszkolne ucznia dotyczą zazwyczaj udziału w różnych formach spędzania czasu wolnego, rozrywki, są związane z zainteresowaniami ucznia, ale mogą też dotyczyć działań na rzecz innych osób lub środowiska, np. poprzez działanie w wolontariacie. W ocenie aktywności ucznia w tym obszarze ważną rolę pełni zbieranie informacji od samego ucznia i jego rodziców.

Ocena aktywności ucznia w tych zakresach, mimo że nie dotyczy bezpośrednio środowiska szkolnego, może dać istotne informacje o zasobach ucznia: uczeń nieposiadający bliskich przyjaciół w klasie może ich mieć w lokalnym klubie sportowym czy osiedlowym, a to stanowi ważną informację o zaspokojeniu potrzeby kontaktów społecznych z rówieśnikami. Aktywność pozaszkolna ucznia jest także wskaźnikiem posiadanych przez niego kompetencji organizacyjnych, praktycznych, społecznych i emocjonalnych. Znając je, nauczyciel może umiejętnie wykorzystać je w kreowaniu sprzyjającego uczniowi środowiska szkolnego, np. uczeń może być zachęcany do zaprezentowania swoich kompetencji czy osiągnięć w środowisku szkolnym.

4. ZNACZENIE SZKOŁY W PROCESIE OCENY FUNKCJONALNEJ UCZNIÓW

Celem procesu SzOF jest udzielenie odpowiedniego wsparcia dla ucznia, który ujawnia trudności lub wymaga niestandardowych działań, by w pełni korzystać z edukacji wysokiej jakości. Wprowadzenie procesu identyfikowania tych potrzeb już na poziomie szkoły jest rozwiązaniem, które pozwala w sposób bardziej efektywny ten cel osiągnąć:

1. Potrzebne wsparcie udzielane jest szybciej, a proces identyfikowania potrzeb i projektowania działań wspierających zostaje skrócony. Formuła procesu SzOF redukuje czas oczekiwania na wizytę w poradni psychologiczno-pedagogicznej, czas gromadzenia dokumentacji, a nawet czas samej obserwacji ucznia (jako dokonywanej dotychczas niezależnie i sukcesywnie przez nauczycieli i specjalistów) i dochodzenia do wniosków o jego funkcjonowaniu. Nawet jeśli ocena funkcjonalna musi być realizowana/kontynuowana na wyższym szczeblu, w poradni psychologiczno-pedagogicznej analiza funkcjonowania ucznia wykonywana każdorazowo w sytuacji trudności pozwala wykorzystać zasoby szkoły i uruchomić wsparcie natychmiast po wspólnych ustaleniach dokonanych w trakcie zespołowych konsultacji szkolnych. Działania poradni stanowią w tym kontekście uzupełnienie działań szkoły.
2. Wsparcie jest zaprojektowane odpowiednio do potrzeb ucznia – zespołowa analiza trudności i mocnych stron ucznia, zestawienie, ale i integracja ocen dokonywanych przez rodzica, nauczyciela, specjalistę, dostrzeżenie kontekstu środowiskowego (barier i facylitatorów w otoczeniu) pozwolą dobrać działania i środki trafnie dopasowane do indy-

widualnych potrzeb ucznia. Wsparcie przestaje mieć charakter sztywnych zaleceń, nieprzystających do rodzaju problemu (jak dotychczas przyznawanie dwóch godzin rewalidacji wszystkim uczniom z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, bez względu na indywidualne zapotrzebowanie i możliwości). Realne zaangażowanie osób dobrze znających dziecko nadaje ocenie charakter interdyscyplinarny, a różnice w spostrzeżeniach dostarczają bardzo istotnych informacji diagnostycznych. Najczęściej wskazują one na wpływ kontekstu w aktualizacji pewnych umiejętności, jak również pozwalają dostrzec możliwości w zakresie pozytywnego transferu umiejętności (np. zadanie identyfikowane jako trudność w szkole, ale wykonywane poprawnie w domu z pomocą rodzica). Oceny oraz obserwacje wszystkich uczestników procesu uzupełniają się nawzajem i mają istotne znaczenie dla projektowania działań wspierających.

3. Zabezpieczane są potrzeby uczniów, którzy do tej pory nie kwalifikowali się do działań wspierających. Punktem wyjścia w procesie SzOF jest obserwowana trudność w funkcjonowaniu, a nie dokumentacja specjalistyczna potwierdzająca istnienie zaburzenia, niepełnosprawności itp. Niespełnianie kryteriów zaburzenia/niepełnosprawności jako podstawy wydania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego powodowało, że uczniowie ci pozostawali bez wsparcia lub było ono udzielane dobrowolnie, w niewystarczającym wymiarze na poziomie szkoły.

4. Wykorzystane są zasoby szkoły – w procesie Szof to w szkole zachodzi jego pierwszy etap: rozpoznanie trudności, ale i możliwe jest zrealizowanie ostatecznego celu, jakim jest udzielenie wsparcia. To dzieje się również na poziomie szkolnym. Zakres tego wsparcia, jak i jego rodzaj jest uzależniony od zasobów szkoły, do których aktualnie należy zaliczyć zatrudnianych tam obligatoryjnie specjalistów: psychologów, pedagogów specjalnych, logopedów. Dysponują oni szerszym instrumentarium narzędzi diagnostycznych oraz posiadają kwalifikacje i kompetencje do prowadzenia określonych terapii.

Analiza problemu ucznia w kontekstach szkolnym i domowym oraz – w jej efekcie – wprowadzenie odpowiednich działań pozwoli podnieść poziom funkcjonowania samego ucznia, jak i zoptymalizuje inne procesy zachodzące w szkole, np. kształcenie, relacje rówieśnicze, komunikację między nauczycielami i rodzicami.

5. PRZEBIEG PROCESU SZKOLNEJ OCENY FUNKCJONALNEJ W PLACÓWCE EDUKACYJNEJ

Poniżej przedstawiamy przebieg SzOF oraz podstawowe dokumenty wykorzystywane w tym procesie.

Ogólne założenia:

1. W procesie *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* (SzOF) zbierane są informacje o mocnych i słabych stronach ucznia, a także podejmowane decyzje o wsparciu edukacyjno-specjalistycznym dla ucznia i formułowane rekomendacje do dalszych etapów oceny funkcjonalnej (np. wskazania do pogłębionej oceny funkcjonalnej w poradni psychologiczno-pedagogicznej).
3. Osobą koordynującą proces *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* jest *Koordinator Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* (KSzOF) – pedagog szkolny, pedagog specjalny, psycholog lub inna osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły.
4. Jeśli uczeń miał już wykonywaną wcześniej *Ocenę Funkcjonalną* (OF) (np. w ramach WWR lub we wcześniejszych klasach) i posiada zgromadzone dokumenty z diagnozami medycznymi, ocenami psychologiczno-pedagogicznymi, logopedycznymi – także one podlegają analizie w procesie SzOF.

Etap 1.

Pierwszym etapem SzOF są konsultacje zespołowe. W konsultacjach mogą uczestniczyć: uczeń, nauczyciele (np. nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, nauczyciel – wychowawca, inny nauczyciel dobrze znający ucznia), nauczyciele specjaliści zatrudnieni w szkole (psycholog, pedagog, pedagog specjalny,

logopeda) oraz rodzice/prawni opiekunowie ucznia. Dodatkowo mogą także uczestniczyć osoby spoza środowiska szkolnego i domowego dobrze znające ucznia, np. terapeuci, wychowawcy świetlic środowiskowych.

Konsultacje zespołowe odbywają się zawsze wtedy, gdy rodzic, nauczyciel lub inny specjalista (np. pedagog, psycholog, pedagog specjalny, logopeda) dostrzeże jakieś ograniczenia aktywności i uczestnictwa ucznia w edukacji szkolnej oraz kiedy potrzebę konsultacji zgłaszają rodzice/opiekunowie ucznia lub sam uczeń. Konsultacje zespołowe podejmowane są przede wszystkim:

- 1) gdy do placówki trafia uczeń ze zdiagnozowaną niepełnosprawnością/ dodatkowymi potrzebami edukacyjnymi – wskazane są konsultacje zespołowe dotyczące kontynuacji dotychczasowego wsparcia, ewentualnie wprowadzenia nowych strategii wynikających z kolejnych/nowych zadań edukacyjnych ucznia;
- 2) gdy nauczyciel, rodzic, sam uczeń lub inna osoba zgłasza potrzebę udzielenia uczniowi wsparcia, ale zakres jego trudności nie jest jeszcze określony – celem konsultacji zespołowych jest wówczas zidentyfikowanie problemu i podjęcie decyzji co do rodzaju i zakresu wsparcia, a jeśli trzeba – również dalszych działań diagnostycznych.

W kolejnych miesiącach pobytu ucznia w placówce spotkania zespołu konsultacyjnego mają charakter ewaluacyjny i odbywają się jeden raz w semestrze.

Koordinator SzOF decyduje o osobach zaproszonych do Zespołu Konsultacyjnego (ZK). Przekazuje zainteresowanym (jeżeli to możliwe, to także uczniowi) do wypełnienia *Formularz Konsultacji Zespołowych* (FKZ). W FKZ każdy uczestnik ZK zaznacza obszar/obszary, w których pojawiają się

problemy i te, w których dostrzegane są mocne strony ucznia. FKZ jest wypełniany przez każdego z członków *Zespołu Konsultacyjnego*.

Etap 2.

Kolejnym etapem jest spotkanie ZK w celu rozmowy i uzgodnienia obszarów wymagających wsparcia dziecka/ucznia, z uwzględnieniem dostrzeżonych problemów i mocnych stron. ZK ustala konieczne działania wspierające. W czasie spotkania ZK uzupełniany jest wspólnie *Protokół Konsultacji Zespołowych*, a w nim treść *Formularz Konsultacji Zespołowych*. W protokole zapisywane są także informacje o planowanych działaniach wspierających, czasie ich realizacji, osobach odpowiedzialnych za poszczególne zadania oraz potrzebie podjęcia dalszych diagnoz i ocen, np. z wykorzystaniem *Arkusza Obserwacji Ucznia* (AOU) w obszarach, w których w *Formularzu Konsultacji Zespołowych* wskazano występowanie problemu.

Etap 3.

Jeśli w wypracowanym przez ZK wspólnym *Formularzu Konsultacji Zespołowych* wskazano obszary problemowe, przeprowadza się w nich szczegółową obserwację z wykorzystaniem *Arkusza Obserwacji Ucznia* (AOU) lub/ oraz innych narzędzi w procesie *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej*. Nauczyciel lub inny specjalista (np. pedagog, psycholog, pedagog specjalny, logopeda) przeprowadza obserwację funkcjonowania ucznia w szkole, a rodzic w domu. Obserwacja może dotyczyć wybranych obszarów lub wszystkich 9 obszarów wskazanych w AOU, co pozwoli uzyskać całościowy obraz funkcjonowania ucznia w zakresie aktywności i uczestniczenia. Jeśli jest kilka obszarów problemowych, wskazana jest taka całościowa ocena. Obserwacja jest elementem procesu konsultacji szkolnych, a wypełnienie AOU umożliwia pozyskanie

konkretnych informacji o zakresie ograniczeń w aktywności i uczestnictwie dziecka w edukacji szkolnej, jak również w środowisku domowym.

Na tej podstawie wskazywane są obszary wymagające wsparcia. AOU pozwala uporządkować sposób myślenia o funkcjonowaniu w obszarach istotnych dla realizacji roli ucznia. Jest przewodnikiem nauczyciela w szerokim spojrzeniu na sytuację ucznia.

Etap 4.

Po wypełnieniu *Arkusza Obserwacji Ucznia* przez osoby uczestniczące w konsultacjach organizowane jest kolejne spotkanie ZK. Przeprowadza się na nim analizę i porównanie wyników z obserwacji dokonanych przez członków ZK oraz wyników uzyskanych z innych źródeł (np. szczegółowej diagnozy pedagogicznej, logopedycznej, psychologicznej czy medycznej). Podejmowane są ustalenia co do możliwości prowadzenia w placówce edukacyjnej dalszych diagnoz (z wykorzystaniem innych kolejnych narzędzi do oceny nauczycielskiej oraz diagnozy psychologiczno-pedagogicznej). Ustala się organizację dalszego wsparcia edukacyjno-specjalistycznego i terapeutycznego w placówce. Może też zapaść decyzja o potrzebie skierowania ucznia w celu wykonania pogłębionej oceny funkcjonalnej do poradni psychologiczno-pedagogicznej (PP-P). Efekty analiz ZK prezentowane są w *Protokole Szkolnej Oceny Funkcjonalnej*.

W przypadku podjęcia decyzji o wdrożeniu wsparcia edukacyjno-specjalistycznego przez ZK lub według wskazówek przekazanych z PP-P spotkania zespołu odbywają się co najmniej dwa razy w roku szkolnym. W ewaluacji udzielanego wsparcia można ponownie wykorzystywać *Formularz Konsultacji Zespołowych* oraz *Arkusze Obserwacji Ucznia*. W przypadku konieczności podjęcia pogłębionej oceny funkcjonalnej komplet dokumentów: *Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* oraz formularze i arkusze z dotychczasowych obserwacji przekazywany jest do PP-P. Tam podjęte będą dalsze działań diagnostycznych pod kątem uruchomienia kolejnego poziomu wsparcia edukacyjno-specjalistycznego.

6. NARZĘDZIA REKOMENDOWANE W PROCESIE SZKOLNEJ OCENY FUNKCJONALNEJ

Podstawowymi dokumentami wspomagającymi przebieg procesu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (SzOF) są dwa narzędzia: Formularz Konsultacji Zespołowych (FKZ) i Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU) oraz dwa protokoły: Protokół Konsultacji Zespołowych (PKZ) i Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF).

Formularz Konsultacji Zespołowych

Formularz Konsultacji Zespołowych jest narzędziem rekomendowanym w badaniach wstępnych w ramach Szkolnej Oceny Funkcjonalnej. Składa się on z dwóch części. W pierwszej z nich zbierane są podstawowe informacje o uczniu, które stanowią podstawę zgłoszenia go (przez nauczyciela lub rodzica) do procesu konsultacji szkolnych. Poza podstawowymi danymi demograficznymi zamieszczony jest tam syntetyczny opis aktualnej sytuacji ucznia, która stanowi powód skierowania go na konsultacje szkolne, oraz informacje z dotychczas prowadzonych diagnoz i ocen, np. dane z wykonywanej już diagnozy medycznej, psychologicznej, logopedycznej. Część druga formularza zawiera opisy funkcjonowania ucznia w 9 obszarach odnoszących się do aktywności i uczestnictwa, zgodnie z modelem ICF.

Dla każdego z obszarów przygotowano krótkie opisy najważniejszych aspektów funkcjonowania ucznia oraz przestrzeń na dodatkowe uwagi i spostrzeżenia. FKZ przekazywany jest uczestnikom Zespołu Konsultacyjnego: nauczycielom, specjalistom, rodzicom, a także uczniowi (jeśli jest taka możliwość) przed pierwszym spotkaniem zespołu tak, aby każda z osób mogła

samodzielnie ocenić funkcjonowanie ucznia w poszczególnych obszarach. Ocena polega na podkreśleniu zachowań szczególnie istotnych dla funkcjonowania ucznia, zarówno tych stanowiących jego mocną stronę, jak i trudność, oraz określeniu na osi, w jakim zakresie zachowania ucznia w danym obszarze stanowią jego problem lub mocną stronę.

Uzupełnione formularze FKZ uczestnicy Zespołu Konsultacyjnego przynoszą na spotkanie zespołu.

Protokół Konsultacji Zespołowych

Protokół Konsultacji Zespołowych to dokument wypełniany w czasie spotkania Zespołu Konsultacyjnego. W części wstępnej protokołu, wypełnianej przez Koordynatora Szkolnej Oceny Funkcjonalnej, znajdują się podstawowe informacje o uczniu oraz składzie zespołu konsultacyjnego, dacie i miejscu spotkania. Następnie w pierwszej części znajduje się tabela Formularza Konsultacji Zespołowych, którą Zespół Konsultacyjny wypełnia w czasie spotkania, posiłkując się danymi przedstawionymi przez członków Zespołu. W tej części znajduje się także przestrzeń na wskazanie obszarów, które zdaniem członków ZK wymagają dalszych analiz. Zasadniczo zakłada się, że osoby zebrane na konsultacjach wypracowują wspólne rozumienie problemu ucznia, jego mocnych i słabych strony. Jeśli jednak pojawiają się rozbieżności między członkami zespołu, należy je także wpisać w protokół. Część pierwsza kończy się wpisaniem decyzji zespołu, czy u ucznia stwierdzono potrzebę wsparcia edukacyjnego i specjalistycznego oraz w jakich obszarach to wsparcie

powinno być udzielane. W drugiej części protokołu zespół konsultacyjny wpisuje cele planowanych działań, ich formy, osoby odpowiedzialne za koordynowanie tych działań, czas ich odbywania. PKZ kończy się ustaleniem terminu kolejnego spotkania Zespołu i jest podpisywany przez wszystkie osoby obecne na spotkaniu.

Arkusze Obserwacji Ucznia

Arkusze Obserwacji Ucznia jest narzędziem rekomendowanym do wykorzystania wtedy, kiedy potrzebna jest szczegółowa, spersonalizowana obserwacja funkcjonowania ucznia w jednym lub kilku obszarach jego aktywności i uczestniczenia (zgodnie z modelem ICF). Narzędzie zbudowano w oparciu o wyszczególnione w modelu ICF (2001) 9 obszarów funkcjonowania ucznia, które zostały powyżej scharakteryzowane. Dla każdego z obszarów wybrano spośród przypisanych do niego w modelu ICF kody, które w istotny sposób wskazują przestrzeń aktywności i uczestniczenia ucznia właściwe dla danego wieku. W narzędziu korzystano z opisów dla 43 wybranych uprzednio kodów z kategorii Aktywność i Uczestnictwo (ICF 2001), a szczegółowe analizy zespołu opracowującego narzędzie umożliwiły na przyporządkowanie kodów do poszczególnych kategorii wiekowych uczniów. Arkusz Obserwacji Ucznia ma zatem 4 wersje, które są przeznaczone odpowiednio dla:

- 1) uczniów klas I–III szkoły podstawowej;
- 2) uczniów klas IV–VI;
- 3) uczniów klas VII–VIII;
- 4) uczniów szkół ponadpodstawowych.

Szczegółowe zestawienie kodów oraz wskaźników aktywności i uczestnictwa dla poszczególnych kategorii wiekowych zawarto w Aneksie G niniejszej publikacji.

- Każdy ze wskaźników oceniany jest poprzez określenie, czy uczeń:
- wykonuje określoną aktywność samodzielnie (odpowiedź TAK);

- wykonuje ją, gdy otrzymuje wsparcie w postaci dłuższego czasu na jej wykonanie (odpowiedź: TAK, *gdy otrzymuje więcej czasu*);
- wykonuje ją, gdy otrzymuje wsparcie ze strony innej osoby, np. nauczyciela, rodzica, rówieśnika, specjalisty itp. (odpowiedź TAK, *gdy otrzymuje wsparcie drugiej osoby*);
- wykonuje ją, gdy otrzymuje wsparcie techniczne: posiada określone urządzenie (np. aparat słuchowy, zeszyt z powiększoną liniaturą) lub urządzenie to jest zapewnione przez placówkę czy dom rodzinny (np. pętla indukcyjna, mysz komputerowa ułatwiająca nawigację po stronie internetowej itp. (odpowiedź TAK, *gdy otrzymuje wsparcie techniczne*);
- nie wykonuje danej aktywności.

Arkusze Obserwacji Ucznia wypełniany jest przez nauczyciela/specjalistę dobrze znającego ucznia oraz przez jego rodzica. Arkusze może też być wypełniony przez samego ucznia.

Zebrane w Arkuszu Obserwacji Ucznia dane podlegają następnie ocenie jakościowej, którą podejmuje koordynator Szkolnej Oceny Funkcjonalnej i przedstawia ją w czasie konsultacji zespołowych. Zebrane dane wskazują na te aktywności, które uczeń wykonuje i nie potrzebuje wsparcia, ale także obszary wymagające zapewnienia wsparcia osobowego, technicznego czy organizacyjnego.

Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej

Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej przygotowany jest jak finalny dokument podsumowujący szkolny etap oceny funkcjonalnej. Na podstawie danych z różnych źródeł, w tym wywiadu, badań specjalistycznych wykonywanych przy pomocy wystandaryzowanych narzędzi do diagnozy psychologiczno-pedagogicznej lub/i logopedycznej, rekomendowanego w niniejszej publikacji, *Arkusza Obserwacji Ucznia* lub innych narzędzi zbierania danych o funkcjonowaniu ucznia, przygotowany zostaje finalny protokół. Funkcjonowanie ucznia w zakresie aktywności i uczestnictwa

przedstawiane jest w 9 obszarach modelu ICF, z podziałem na dostrzeżone u ucznia zasoby i mocne strony oraz słabe strony i trudności. W końcowej części protokołu zamieszczana jest informacja o rekomendowanych działaniach, zakresach odpowiedzialności poszczególnych osób wspierających ucznia oraz okresie realizacji tych zadań. Protokół kończy się informacją, czy wskazana jest dalsza pogłębiona ocena funkcjonalna ucznia w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

7. MONITORING I EWALUACJA W PROCESIE SZKOLNEJ OCENY FUNKCJONALNEJ

Proces Szkolnej Oceny Funkcjonalnej wraz z wynikającymi z niej działaniami podejmowanymi w ramach pracy edukacyjnej i terapeutycznej z uczniem podlega stałemu monitorowaniu i okresowej ewaluacji. Te dwa procesy są kluczowe dla zachowania procesualnego charakteru oceny funkcjonalnej (por. Domagała-Zyśk, Knopik, Oszwa, 2017; Oszwa, Knopik, Domagała-Zyśk, 2019).

Monitorowanie jest procesem bieżącego, ciągłego zbierania i analizy danych dotyczących przebiegu oraz oceny jakości i skuteczności podejmowanych oddziaływań edukacyjnych i terapeutycznych. Monitoring ma zatem charakter oceny formatywnej, ponieważ jego wyniki mogą być na bieżąco wdrażane do pracy z uczniem, podnosząc jakość pracy nauczycieli i specjalistów oraz jakość funkcjonowania ucznia. Monitoring to realizacja zasady współpracy różnych podmiotów edukacji, ponieważ komentarze dotyczące bieżącej pracy z uczniem mogą pochodzić zarówno od nauczycieli, rodziców, jak i od samego ucznia, który w ten sposób w pełni podmiotowo współuczestniczy w procesie kreowania własnej ścieżki edukacji i rozwoju.

Natomiast ewaluacja to ocena stopnia osiągnięcia zakładanych celów, jest „procesem zbierania informacji o przebiegu działania i uzyskiwanych efektach oraz ich analizowania w celu udoskonalenia przebiegu tego procesu i osiągnięcia zamierzonych efektów” (Brzezińska, 2000). Jest działaniem wykonywanym zazwyczaj po zakończeniu jakiegoś działania, np. po zakończeniu pracy edukacyjnej czy terapeutycznej z uczniem w ramach danego semestru czy roku nauki. Ma ona zatem charakter reaktywny – pomaga w ocenie jakości podejmowanych działań i odpowiedzi na pytania o zakres osiągniętych celów, ale jej wyników nie można już wykorzystać do zmiany tego, co

już się zdarzyło, choć wnioski z ewaluacji mogą służyć do ustalania nowych planów i wprowadzania zmian w przyszłych, projektowanych działaniach.

Monitorowanie i ewaluacja procesu oceny funkcjonalnej, według koncepcji D. Schöna, wyrastają z rozumienia roli nauczyciela i specjalisty jako „refleksyjnego praktyka” (za: Witkowska, 2018), którego cechą jest nieustanne rozważanie własnych działań, analiza doświadczanych sytuacji oraz stosowanie oryginalnych, unikalnych sposobów jej rozwiązania, które są owocem znajomości teorii pedagogicznych, ale przede wszystkim praktyki pedagogicznej i umiejętności zastosowania wiedzy teoretycznej w rozwiązywaniu konkretnych problemów praktycznych.

Założenia tak rozumianych monitoringu i ewaluacji są spójne z koncepcją pedagogicznych badań w działaniu (Palka, 2006; Czerepaniak-Walczak, 2010; Červinková, 2011; Domagała-Zyśk, 2013, 2014), które zakładają, że nauczyciel czy specjalista podejmujący określone działanie jest jednocześnie badaczem tej sytuacji, prowadzi jej bieżącą analizę w celu lepszego zrozumienia toczących się procesów oraz wprowadzania zmian i udoskonaleń tego procesu.

W procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej rekomendujemy stałe monitorowanie funkcjonowania ucznia poprzez zbieranie danych na podstawie analizy obserwacji różnych nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem, jego rodziców oraz samego ucznia. Dane te powinny być na bieżąco zamieszczane w *Arkuszu Obserwacji Ucznia*, w którym na końcu każdego obszaru zapewniono przestrzeń na uwagi i komentarze. Każdy komentarz opatrujemy datą i podpisem osoby, która go zamieszcza. Zbierane w ten sposób informacje służą jako dowody postępow w zakresie realizacji planów edukacyjnych

i terapeutycznych lub też sygnalizują pojawiające się trudności. Stanowią one podstawę do wprowadzania bieżących modyfikacji działań wspierających oraz materiału, który jest analizowany w czasie okresowych ewaluacji.

Ewaluacja wsparcia edukacyjnego i terapeutycznego jest dokonywana dwa razy w roku w czasie spotkania Zespołu Konsultacyjnego. Przed spotkaniem ZK, jeśli jego członkowie dostrzegają taką potrzebę, można ponownie dokonać obserwacji aktualnego funkcjonowania ucznia przy pomocy Formularza Konsultacji Zespołowych oraz *Arkusza Obserwacji Ucznia* (w wybranych lub wszystkich obszarach AOU), a także przeprowadzić inne działania oceniające i diagnostyczne. Działania te powinny być prowadzone zarówno

w sugerowanym przez ICF obszarze aktywności i uczestnictwa, jak i obszarze czynników środowiskowych, z wykorzystaniem posiadanych przez szkolnych specjalistów informacji dotyczących występowania u ucznia zaburzeń w zakresie funkcji i struktur ciała (np. informacji o niepełnosprawności, wadzie wzroku czy słuchu, okresowych bądź przewlekłych problemach zdrowotnych).

Wnioski z okresowej ewaluacji w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej są podstawą do kontynuacji wsparcia w ustalonej pierwotnie formie lub jego modyfikacji, zaakceptowanej przez członków Zespołu poprzez złożenie podpisu na Protokole Szkolnej Oceny Funkcjonalnej.

Bibliografia

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Brzezińska, A. I. (2015). Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju – podstawa projektowania nauczania rozwijającego. W: E. Filipiak (red.), *Nauczanie rozwijające we wczesnej edukacji według Lwa Wygotskiego. Od teorii do zmiany w praktyce* (s. 129–140). Agencja Reklamowo-Wydawnicza ArtStudio.
- Brzezińska, A. (2000). *Miejsce ewaluacji w procesie kształcenia*. W: A. Brzezińska, J. Brzeziński (red.), *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej* (s. 93–116). Wydawnictwo Fundacji Humaniora.
- Červinková, H. (2011). Edukacyjne badania w działaniu – w poszukiwaniu emancypacyjnego wymiaru badań pedagogicznych i antropologicznych. *Animacja życia Publicznego. Analizy i Rekomendacje*, 2(5), 7–10.
- Chrzanowska, I., Szumski, G. (red.). (2019). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Czerepaniak-Walczak, M. (2010). *Badania w działaniu*. W: S. Palka, *Podstawy metodologii badań w pedagogice*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Domagała-Zyśk, E. (2013). *Wielojęzyczni. Studenci niesłyszący i słabosłyszący w procesie uczenia się i nauczania języków obcych*. Wydawnictwo KUL.
- Domagała-Zyśk, E. (2014). Specyfika prowadzenia badań naukowych wśród osób niesłyszących i słabosłyszących. W: W. Otrębski, G. Wiącek (red.), *Przepis na rehabilitację. Metodologie i metody w badaniach i transdyscyplinarnej praktyce rehabilitacyjnej* (s. 83–96). Wydawnictwo KUL.
- Domagała-Zyśk, E., Knopik, T., Osza U. (2017). *TROS-KA. Diagnoza funkcjonalna rozwoju społeczno-emocjonalnego uczniów w wieku 9–13 lat*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- MEiN. (2020). *Edukacja dla wszystkich – ramy rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych na rzecz wysokiej jakości kształcenia włączającego dla wszystkich osób uczących się*.
- Filipiak, E. (2018). Badanie potencjału możliwości uczenia się dzieci – eksperyment nauczający. *Problemy Wczesnej Edukacji* 3(42), 60–71.
- Foryś, M. (2014). *Dwie diagnozy – jeden uczeń. Diagnoza nauczycielska i specjalistyczna*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E. (2014). *Nauczycielska diagnoza do podjęcia nauki szkolnej. Jak prowadzić obserwację, interpretować wyniki i formułować wnioski*. Centrum Edukacyjne Bliżej Przedszkola.
- Jachimczak, B. (2021). Grupa zróżnicowana – wieloaspektowe wyzwanie dla pedagogiki i pedagogiki specjalnej. W: Jachimczak B. (red.), *Grupy zróżnicowane w edukacji z perspektywy pedagogiki i pedagogiki specjalnej* (s. 35–56). Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Janicka-Panek, T. (b.d.). *Monitorowanie (skuteczne i nieuciążliwe) podstawy programowej wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Janowski, A. (2002). *Poznawanie uczniów. Zdobywanie informacji w pracy wychowawczej*. Wydawnictwo „Fraszka Edukacyjna”.
- Jarosz, E., Wysocka, E. (red.). (2006). *Diagnoza psychopedagogiczna: podstawowe problemy i rozwiązania*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Kaja, B. (1987). *Problemy diagnozy i terapii zaburzeń rozwoju u dzieci w wieku przedszkolnym*. Wydawnictwo Uczelniane WSP.
- Karwowski, M. (red.). (2009). *Identyfikacja potencjału twórczego. Teoria, metodologia, diagnostyka*. Wydawnictwo APS.
- Karwowski, M., Dziedziewicz, D. (2012). *Test Umiejętności na Starcie Szkoły (TUNSS)*. Podręcznik. Instytut Badań Edukacyjnych.
- Knopik, T. (2018). *Diagnoza funkcjonalna Planowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Działania postdiagnostyczne*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Krakowiak, K. (red.). (2017). *Diagnoza specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży. Standardy, wytyczne oraz wskazówki do przygotowania i adaptacji narzędzi diagnostycznych dla dzieci i młodzieży z wybranymi specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Krakowiak, K., Panasiuk, M. (1992). *Umiejętności komunikacyjne dziecka z uszkodzonym słuchem*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kusiak, K., Bednarczuk, B. (red.) (2015). *Oblicza gotowości szkolnej*. Harmonia Universalis.
- O’Neill, R., Albin, R., Storey, K., Horner, R., Sprague, J. (1997). *Functional assessment and program development for problem behaviour: A practical handbook*. Brooks/Cole Publishing Company.
- Osza, U., Knopik, T., Domagała-Zyśk, E. (2019). *Diagnoza funkcjonalna jako standard pomocy psychologiczno-pedagogicznej – od założeń teoretycznych do praktyki diagnostyczno-terapeutycznej*. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 2(252), 163–175.
- Palka, S. (2006). Humanistyczne podejście w badaniach pedagogicznych i praktyce pedagogicznej. W: D. Kubinowski, M. Nowak (red.), *Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Podgórska-Jachnik, D. (2021). *Edukacja włączająca w Polsce – bilans otwarcia 2020*. Raport merytoryczny na zlecenie ORE i MEiN, Warszawa, file:///C:/Users/ewadom/Downloads/raport-merytoryczny.-edukacja-wlaczajaca-%E2%80%93bilans-otwarcia-2020.pdf
- Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin (b.d.). Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-wsparciu-dzieci-uczniow-i-rodzin2>

- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. z 2010 r. Nr 82, poz. 537).
- Strykowski, W. (2005). Kompetencje współczesnego nauczyciela. *NEODIDAGMATA*, 27/28, 15–28.
- Tersa, K. (2014). Kompetencje diagnostyczne nauczycieli. Oczekiwania i wyzwania. *Niepełnosprawność*, 16, 90–105.
- Witkowska, M. (2018). Portfolio jako narzędzie kształcenia refleksyjności przyszłych nauczycieli języków obcych. *Neofilolog*, 51(1), 75–88.
- World Health Organization. (2001). International Classification of Functioning, Disability and Health: ICF. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42407>
- World Health Organization. (2009). Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia. Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia.
- World Health Organization. (2019). ICD-11: International classification of diseases (11th revision). <https://icd.who.int/>
- Wysocka, E. (2013). *Diagnostyka pedagogiczna. Nowe obszary i rozwiązania metodologiczne*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Wysocka, E. (2016). Diagnoza pozytywna w działalności pedagoga resocjalizacyjnego – założenia teoretyczne i metodologiczne identyfikacji zaburzeń w przystosowaniu. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 35(2), 195–222.
- Żegnałek, K. (red.). (2008). *Kompetencje współczesnego nauczyciela*. Wydawnictwo WSP TWP.

Formularz Konsultacji Zespołowych (FKZ)

CZĘŚĆ 1: INFORMACJE WSTĘPNE

Imię i nazwisko ucznia: .....

Klasa: ..... Data urodzenia ucznia: ..... Data wypełniania FKZ: .....

Osoba wypełniająca formularz: uczeń/specjalista/nauczyciel/matka/ojciec/opiekunka/opiekun

Opis aktualnej sytuacji/problemu: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

CZĘŚĆ 2: OCENA FUNKCJONOWANIA UCZNIĄ W OBSZARACH AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA

Instrukcja: Proszę ocenić funkcjonowanie ucznia (jego mocne i słabe strony) w każdym z obszarów. Zachowania stanowiące mocną stronę proszę zaznaczyć, zakreślając plus (+), natomiast zachowania stanowiące problem zakreślając minus (-). Następnie proszę wybrać jedną z kategorii opisującą funkcjonowanie ucznia w danym obszarze:

- bardzo mocna strona/talent;
- mocna strona;
- ani problem, ani mocna strona;
- słaba strona/problem;
- bardzo słaba strona/duży problem.

Jeśli ocena nie jest możliwa, proszę nic nie wypełniać, tylko przejść do kolejnego obszaru.

Zachowania stanowiące mocną stronę proszę zaznaczyć plusem (+) zachowania stanowiące problem minusem (-)		Uwagi i spostrzeżenia
Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy		
Uczeń potrafi słuchać, obserwować, jest skoncentrowany	+ / -	
Uczeń czyta, pisze, liczy (rozwiązuje zadania matematyczne) adekwatnie do wieku	+ / -	
Uczeń rozwija mowę i język. Rozumie oraz posługuje się słowami i symbolami adekwatnie do wieku, tworzy zdania	+ / -	
Uczeń koncentruje się, potrafi planować i kierować swoją pracą i uczeniem się. Dostrzega problemy, poszukuje rozwiązań i potrafi je wykorzystać	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki		
Uczeń podejmuje obowiązki i zadania wynikające z pełnionych ról, wykonuje je samodzielnie lub z innymi	+ / -	
Jest odpowiedzialny, przestrzega zasad panujących w domu/szkole/grupie rówieśniczej	+ / -	
Radzi sobie z wyzwaniami, panuje nad emocjami	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar III. Porozumiewanie się		
Uczeń rozumie kierowane do niego komunikaty, pytania i instrukcje, wyraża w różny sposób to, co chce przekazać	+ / -	
Wyjaśnia, opowiada, prowadzi rozmowy i dyskusje, zna i stosuje reguły konwersacji	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		

Zachowania stanowiące mocną stroną proszę zaznaczyć plusem (+) zachowania stanowiące problem minusem (-)	Uwagi i spostrzeżenia
Obszar IV. Poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna	
Uczeń porusza się i przemieszcza sprawnie, potrafi zapanować nad swoimi ruchami, koordynuje je, naśladuje ruchy innych (np. na zajęciach WF)	+ / -
Potrafi koordynować ruchy wymagające koncentracji i wysiłku, w szczególności przy pracach ręcznych i posługiwaniu się narzędziami	+ / -
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem	
Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność	
Uczeń dba o swoje ciało i zdrowie, unika szkodliwych substancji, nie spożywa ich	+ / -
Jest samodzielny w zakresie czynności związanych z samoobsługą	+ / -
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem	
Obszar VI. Życie domowe	
Wykonuje prace domowe, utrzymuje porządek w swoim otoczeniu	+ / -
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem	

Zachowania stanowiące mocną stronę proszę zaznaczyć plusem (+) zachowania stanowiące problem minusem (-)		Uwagi i spostrzeżenia
Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie		
Uczeń potrafi nawiązać i podtrzymać kontakt z innymi ludźmi, odwzajemnia uwagę, życzliwość i akceptację, potrafi regulować dystans, \radzi sobie z informacjami zwrotnymi/krytyką	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia		
Uczeń systematycznie uczestniczy w zajęciach szkolnych, przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi, korzysta z praw ucznia	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej		
Uczeń bierze udział w życiu społecznym. Spędza czas z rodziną, znajomymi, uczestniczy w zajęciach pozaszkolnych, działa w organizacjach	+ / -	
Jest aktywny, ma hobby, potrafi się relaksować	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		

Nota: W przygotowaniu tego narzędzia Autorzy inspirowali się publikacją *Zintegrowane kształcenie specjalne w kantonie Zurych. Podstawy, regulacje i finansowanie zintegrowanego kształcenia specjalnego w szkołach specjalnych (ISS) i szkołach integracyjnych (ISR)*, Bildungsdirektion Kanton Zürich, 2014, przygotowanej dla Ministerstwa Edukacji Kantonu Zurych przez zespół kierowany przez prof. Judith Hollenwenger z Uniwersytetu Pedagogicznego w Zurychu, oraz materiałami przygotowanymi w ramach projektu „Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej”, realizowanego w ramach osi priorytetowej II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, działania: 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty. Projekt dofinansowany z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Protokół Konsultacji Zespołowych (PKZ)

Data: ..... Godzina: od ..... do: .....
Imię i nazwisko ucznia: .....
Szkoła: ..... Klasa: .....

Moderator rozmowy/Koordinator SzOF: .....

Osoby obecne: uczeń/specjalista/nauczyciel/matka/ojciec/opiekunka/opiekun

Przyczyna podjęcia konsultacji: .....

.....

.....

Jeśli uczeń miał już wykonywaną diagnozę (np. psychologiczną, medyczną) lub ocenę funkcjonalną, proszę ją przytoczyć/wypunktować główne wnioski: .....

.....

.....

.....

.....

Instrukcja: Zespół Konsultacyjny dokonuje wspólnej oceny funkcjonowania ucznia (jego mocnych i słabych stron) w każdym z poniższych obszarów. Zachowania stanowiące mocną stronę proszę zaznaczyć, zakreślając plus (+), natomiast zachowania stanowiące problem - zakreślając minus (-). Następnie wybrać jedną z kategorii opisującą funkcjonowanie ucznia w danym obszarze:

- bardzo mocna strona/talent;
- mocna strona;
- ani problem, ani mocna strona;
- słaba strona/problem;
- bardzo słaba strona/duży problem.

Jeśli Zespół Konsultacyjny zauważy sytuacje wymagające dalszych analiz i dyskusji, zaznaczane jest to pod tabelą, w polu *Obszary wymagające dalszych analiz*.

Część 1: Opis funkcjonowania ucznia

OCENA FUNKCJONOWANIA UCZNIA W OBSZARACH AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA

Zachowania stanowiące mocną stronę proszę zaznaczyć plusem (+) zachowania stanowiące problem minusem (-)		Uwagi i spostrzeżenia
Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy		
Uczeń potrafi słuchać, obserwować, jest skoncentrowany	+ / -	
Uczeń czyta, pisze, liczy (rozwiązuje zadania matematyczne) adekwatnie do wieku	+ / -	
Uczeń rozwija mowę i język. Rozumie oraz posługuje się słowami i symbolami adekwatnie do wieku, tworzy zdania	+ / -	
Uczeń koncentruje się, potrafi planować i kierować swoją pracą i uczeniem się. Dostrzega problemy, poszukuje rozwiązań i potrafi je wykorzystać	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki		
Uczeń podejmuje obowiązki i zadania wynikające z pełnionych ról, wykonuje je samodzielnie lub z innymi	+ / -	
Jest odpowiedzialny, przestrzega zasad panujących w domu/szkole/grupie rówieśniczej	+ / -	
Radzi sobie z wyzwaniami, panuje nad emocjami.	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar III. Porozumiewanie się		
Uczeń rozumie kierowane do niego komunikaty, pytania i instrukcje, wyraża w różny sposób to, co chce przekazać	+ / -	
Wyjaśnia, opowiada, prowadzi rozmowy i dyskusje, zna i stosuje reguły konwersacji	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar IV. Poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna		
Uczeń porusza się i przemieszcza sprawnie, potrafi zapanować nad swoimi ruchami, koordynuje je, naśladuje ruchy innych (np. na zajęciach WF).	+ / -	
Potrafi koordynować ruchy wymagające koncentracji i wysiłku, w szczególności przy pracach ręcznych i posługiwaniu się narzędziami	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność		
Uczeń dba o swoje ciało i zdrowie, unika szkodliwych substancji, nie spożywa ich	+ / -	
Jest samodzielny w zakresie czynności związanych z samoobsługą	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar VI. Życie domowe		
Wykonuje prace domowe, utrzymuje porządek w swoim otoczeniu	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie		
Uczeń potrafi nawiązać i podtrzymać kontakt z innymi ludźmi, odwzajemnia uwagę, życzliwość i akceptację, potrafi regulować dystans, radzi sobie z informacjami zwrotnymi/krytyką	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar VIII. Edukacja szkolna - pełnienie roli ucznia		
Uczeń systematycznie uczestniczy w zajęciach szkolnych, przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi, korzysta z praw ucznia	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		
Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej		
Uczeń bierze udział w życiu społecznym. Spędza czas z rodziną, znajomymi, uczestniczy w zajęciach pozaszkolnych, działa w organizacjach	+ / -	
Jest aktywny, ma hobby, potrafi się relaksować	+ / -	
☐ bardzo mocna strona/talent ☐ mocna strona ☐ ani problem, ani mocna strona ☐ słaba strona/problem ☐ bardzo słaba strona/duży problem		

Obszary funkcjonowania ucznia wymagające dalszych analiz:

Rozbieżności opinii między członkami Zespołu Konsultacyjnego (jeśli występują):

Czy u ucznia stwierdza się potrzebę wsparcia edukacyjno-specjalistycznego? TAK NIE

Jeśli TAK, proszę zaznaczyć, w jakich obszarach:

☐ Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy	☐ Obszar VI. Życie domowe
☐ Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki	☐ Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie
☐ Obszar III. Porozumiewanie się	☐ Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia
☐ Obszar IV. Poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna	☐ Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej
☐ Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność	

Czynniki środowiskowe	
Wspierające funkcjonowanie ucznia	Utrudniające funkcjonowanie ucznia

Zakresy odpowiedzialności:

Działanie	Osoba odpowiedzialna za koordynację wsparcia	Okres realizacji (od-do)

Termin następnych konsultacji zespołowych

Data: .....

Godzina: .....

Zaproszenie wysłała: .....

Podpisy Zespołu Konsultacyjnego

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Uwagi/komentarze:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Nota: W przygotowaniu tego narzędzia Autorzy inspirowali się publikacją: Zintegrowane kształcenie specjalne w kantonie Zurych. Podstawy, regulacje i finansowanie zintegrowanego kształcenia specjalnego w szkołach specjalnych (ISS) i szkołach integracyjnych (ISR), Bildungsdirektion Kanton Zürich, 2014, przygotowanej dla Ministerstwa Edukacji Kantonu Zurych przez zespół kierowany przez prof. Judith Hollenwenger z Uniwersytetu Pedagogicznego w Zurychu, oraz materiałami przygotowanymi w ramach projektu „Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej”, realizowanego w ramach osi priorytetowej II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, działania: 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty. Projekt dofinansowany z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Arkusz Obserwacji Ucznia

Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU)

(w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów klas I–III)

Imię i nazwisko ucznia: .....

Klasa: .....

Data urodzenia ucznia: .....

Imię i nazwisko osoby wypełniającej arkusz: .....

Osoba dokonująca oceny (proszę zakreślić właściwe):

rodzic/opiekun prawny/nauczyciel/nauczyciel specjalista (jaki? .....

Data wypełnienia arkusza: .....

Instrukcja: *Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU)* to narzędzie służące do gromadzenia informacji o aktywnościach i uczestnictwie, jakie podejmuje uczeń w procesie edukacji. Oceniane aktywności pogrupowane są w obszary zgodne z klasyfikacją ICF. Dla każdego z dziewięciu obszarów zaproponowano wskaźniki opisujące aktywności i zachowania ucznia. Obserwujący/oceniający wybiera jedną z dwóch kategorii opisu/oceny: „Tak”, zachowanie/aktywność jest aktualnie obecne u ucznia; „Nie”, zachowanie/aktywność aktualnie nie występuje u ucznia. W kategorii „Tak” można też wybrać kategorie szczegółowe (jedną lub więcej) dookreślające specyfikę funkcjonowania ucznia:

aktywność jest podejmowana, gdy uczeń otrzymuje „więcej czasu”; „wsparcie drugiej osoby”; „wsparcie techniczne”. AOU to narzędzie dające bazę informacji przede wszystkim do opisu jakościowego funkcjonowania ucznia. Informacje uzyskane w AOU wraz z tymi pozyskanymi z innych źródeł stanowią podstawę przygotowania *Protokołu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF)*. Jeśli ocena nie jest możliwa, proszę nic nie wypełniać, tylko przejść do kolejnego twierdzenia. Jeśli arkusz wypełniany jest przez rodzica, może zostać wypełniony samodzielnie lub wspólnie z koordynatorem Szkolnej Oceny Funkcjonalnej.

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
1	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych					
2	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. piosenki, audiobooka, bajki					
3	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze					
4	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)					
5	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy					
6	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu					
7	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi					
8	Rozpoznaje i nazywa wszystkie litery alfabetu (także litery: ą, ę, ć, ś, ń, ź, ż, ó)					
9	Potrafi dzielić wyrazy na głoski, stara się poprawnie wyróżnić i nazywać głoski w nagłosie (początek wyrazu), śródgłosie (środek wyrazu) i wygłosie (koniec wyrazu)					
10	Odróżnia głoski o podobnym brzmieniu (np. k-g, s-z), dostrzega różnice w parach wyrazów, np. <i>pies-piec</i>					
11	Czyta techniką całościową, frazową (czyta płynnie całe zdanie)					
12	Analizuje treść prostych tekstów (np. dobiera podpis do właściwego obrazka, ilustruje fragment tekstu, podkreśla wyrazy)					
13	Rozumie przeczytany przez siebie krótki tekst (głośno lub cicho)					
14	Wyodrębnia w czytanim po cichu prostym/krótkim tekście fragmenty dotyczące postaci, zdarzeń, sytuacji					
15	Rozumie przenośne (niedostowne) znaczenie wyrazów, zwrotów w tekście					
16	W prawidłowy sposób posługuje się narzędziem pisarskim: trzyma długopis/ołówek, korzysta z maszyny brajlowskiej, klawiatury lub innego narzędzia (myszy komputerowej)					
17	Odwzorowuje litery i kształty literopodobne					
18	Pisze litery (symbole) po śladzie					
19	Zapisuje litery i symbole z pamięci					
20	Przepisuje w sposób czytelny proste wyrazy kilkusylabowe (I kl.), proste zdania i krótkie teksty (II kl.), zdania złożone i teksty (II/III kl.)					
21	Pisze ze słuchu proste zdania, w tym stosując podstawowe i poznane zasady ortograficzne					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
22	Liczy obiekty w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej					
23	Wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wstecz (w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej)					
24	Zapisuje liczby cyframi, poprawnie stosuje znaki działań i symbole matematyczne					
25	Dodaje i odejmuje w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej					
26	Rozwiązuje i układa zadania tekstowe zawarte w programie edukacji matematycznej					
27	Mnoży i dzieli w pamięci w zakresie tabliczki mnożenia					
28	Naśladuje ruch bezpośrednio po demonstracji, np. wykonuje ilustrację ruchową do piosenki/muzyki					
29	Odwzorowuje (przepisuje, przerysowuje) figury, litery, znaki symboliczne					
30	Przepisuje wyrazy/krótkie teksty z tablicy					
31	Naśladuje wyraz twarzy, gestykulację					
32	Powtarza rytm/prostą melodię					
33	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające dopełnienia: co?, kiedy?, gdzie?					
34	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?					
35	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym					
36	Rozumie znaczenie podstawowych znaków i symboli (graficznych lub migowych)					
37	Używa prostych zdań poprawnych pod względem gramatycznym					
38	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym					
39	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób					
40	Tworzy proste historie, opowiadania					
41	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami					
42	Powtarza krótką rymowankę					
43	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), postugiwanie się przyborami szkolnymi					
44	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak: mimika twarzy, dotyk lub głos					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
45	Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)					
46	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego					
47	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym					
48	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca					
49	Podejmuje zabawy „na niby”, np. udaje postać bohatera z utworu literackiego, filmu					
50	Podejmuje zabawy „na niby” we współpracy z innymi					
51	Tworzy opowieści, wymyśla historie, np. zabawa „co by było, gdyby”					
52	Rozwiązuje zagadki					
53	Przekonuje innych do aktywności					
Uwagi i komentarze do obszaru II						

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
54	Potrafi dostrzegać proste problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe					
55	Podjmuje próby znalezienia rozwiązania prostych problemów, eksperymentuje					
56	Dostrzega różne możliwości rozwiązania prostych problemów, dostrzega i szacuje skutki tych rozwiązań					
57	Podjmuje próby zastosowania znalezionych rozwiązań					
58	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania					
59	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyborów w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów; zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów					
60	Potrafi przewidywać skutki prostych wyborów i decyzji					
61	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki					
62	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, sposobu działania spośród kilku danych możliwości					
63	Rozumie proste zadanie, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania					
64	Organizuje sposób i warunki do wykonania prostego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania)					
65	Wykonuje proste zadanie indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do jego wykonania					
66	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania					
67	Podjmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. przygotowanie stołu do posiłku)					
68	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie					
69	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji					
70	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie					
71	Wykonuje, codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku					
72	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć					
73	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności					
74	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami					
75	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności					

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
76	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej (np. bycie dyżurnym, opieka nad psem) oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać					
77	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)					
78	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu					
79	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych					
Uwagi i komentarze do obszaru II						

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
80	Rozumie i reaguje na kierowane do niego ustnie pytania lub polecenia					
81	Rozumie i wykonuje prostą instrukcję słowną wykonania czegoś, np. rozkłada na stole materiał dydaktyczny zgodnie z przekazanymi wskazówkami					
82	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, jak proste, popularne metafory (np. <i>pracowity jak mrówka</i>) i popularne przysłowia					
83	Rozumie żarty adekwatne do wieku					
84	Rozumie i reaguje na proste komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mimiki (np. marszczenie brwi jako zdziwienie, ziewanie jako nuda, uśmiech jako aprobata)					
85	Rozumie znaczenie naturalnych lub umownych gestów (np. gest <i>pa-pa</i> ; dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia					
86	Odczytuje elementy prostych planów, schematów rysunkowych, fotografii; rozumie znaczenie niektórych znaków drogowych, prostych graficznych ikon informacyjnych, emotikon					
87	Reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk gwizdka w zabawach ruchowych jako sygnał do wykonania jakiejś czynności					
88*	Kieruje wzrok na osoby gestykujące. Przez chwilę patrzy na osobę zwracającą się do niego					
89*	Rozpoznaje i poprawnie kojarzy ze znaczeniem przynajmniej kilkanaście konwencjonalnych znaków gestowo – mimicznych lub migów używanych w jego najbliższym otoczeniu					
90*	Rozumie więcej niż 100 znaków językowych migowych, co nie wystarcza jednak do pełnego zrozumienia zdań w wypowiedziach (komunikatach) kierowanych do niego w typowych sytuacjach codziennych					
91	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, w Internecie					
92	Wykazuje zainteresowanie słowem pisanym jako źródłem informacji					
93	Rozumie dosłowne i przenośne znaczenia czytanych przez siebie krótkich tekstów (bajek, czytanek), także zawierających proste metafory (np. <i>mądrej sowy, przebiegłego lisa</i>)					
94	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami					
95	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny					
96	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, krótko relacjonuje zdarzenia, własne przeżycia					
97	Mówiąc spontanicznie, buduje wypowiedzi z przynajmniej kilku zdań prostych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym. Posiada zasób słów na poziomie wieku					
98	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża swoją zgodę lub jej brak kiwnięciami głowy					

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
99	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji					
100	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów – symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków					
101	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku					
102	Potrafi napisać krótkie zdanie lub sms w celu przekazania informacji, prośby, komentarza					
103	Potrafi napisać bardzo prosty tekst składający się z przynajmniej 3-4 zdań sensownych i zrozumiałych [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]					
104	Pisze krótki list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela					
105	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą, tak jak podczas wymiany zdań o pogodzie z przyjacielem. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi					
106	Rozumie, kiedy kończy się rozmowa lub sam potrafi ją zakończyć					
107	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę w obecności kilku osób; uczestniczy w kilkusobowej pogadance, włącza się pytaniami i odpowiedziami					
Uwagi i komentarze do obszaru III						

* dotyczy **tylko** uczniów posługujących się językiem migowym

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się - w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
108	Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą					
109	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi					
110	Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą					
111	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję np. stojącą lub leżącą					
112	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję np. leżącą lub siedzącą					
113	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot					
114	Potrafi korygować i przesuwac ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, jak np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania					
115	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach					
116	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną					
117	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kłęzącą					
118	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą					
119	Potrafi podnosić przedmiot					
120	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki					
121	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka					
122	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra					
123	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu umieszczenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. stawianie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, stawianie kota/małego psa na ziemię					
124	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę					
125	Potrafi chwytać i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwytać klamkę, przedmioty					
126	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)					
127	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni					
128	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły					

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się - w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
129	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce					
130	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, jak np. dosięga książkę, zabawki					
131	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami					
132	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką					
133	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę					
134	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
135	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
Uwagi i komentarze do obszaru IV						

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
136	Potrafi umyć ręce, twarz					
137	Potrafi umyć włosy					
138	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu					
139	Potrafi podjąć odpowiednie działania po oddaniu moczu lub defekacji – oczyszczanie się					
140	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji					
141	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania					
142	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
143	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
144	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę					
145	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką					
146	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem					
147	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem					
148	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu)					
149	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły					
150	Odróżnia zdrowe pokarmy i napoje od szkodliwych dla zdrowia, potrafi zrezygnować lub ograniczyć te drugie					
151	Potrafi unikać nadmiernego chłodu lub upału, rozgrzać się lub ochłodzić, poszukać cienia					
152	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu bólu głowy, gardła					
Uwagi i komentarze do obszaru V						

Obszar VI. Życie domowe					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
153					
154					
155					
Uwagi i komentarze do obszaru VI					

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
156					
157					
158					
159					
160					
161					
162					
163					
164					
165					
166					
167					
168					

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
169	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania					
170	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania					
171	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami					
172	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem					
173	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną					
Uwagi i komentarze do obszaru VII						

Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
174	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)					
175	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi)					
176	Korzysta z praw ucznia (np. uczestniczy w zainicjowanych przez nauczyciela wyborach przewodniczącego klasy)					
177	Podejmuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. zna imiona rówieśników, wspólnie z nimi spędza czas na przerwach)					
178	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę					
Uwagi i komentarze do obszaru VIII						

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
179	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami					
180	Uczestniczy w działalności na rzecz innych, np. przygotowuje plakat w kampanii społecznej, uczestniczy w zbiórce na rzecz schroniska dla zwierząt					
181	Uczestniczy w grach i zabawach pozalekcyjnych, np. w świetlicy, na placu zabaw					
182	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. w świetlicy środowiskowej, klubie sportowym, domu kultury					
183	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, wyplata elementy dekoracyjne ze sznurka					
184	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, w meczu					
Uwagi i komentarze do obszaru IX						

Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU)

(w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów klas IV–VI)

Imię i nazwisko ucznia: .....

Klasa: .....

Data urodzenia ucznia: .....

Imię i nazwisko osoby wypełniającej arkusz: .....

Osoba dokonująca oceny (proszę zakreślić właściwe):

rodzic/opiekun prawny/nauczyciel/nauczyciel specjalista (jaki? .....

Data wypełnienia arkusza: .....

Instrukcja: *Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU)* to narzędzie służące do gromadzenia informacji o aktywnościach i uczestnictwie, jakie podejmuje uczeń w procesie edukacji. Oceniane aktywności pogrupowane są w obszary zgodne z klasyfikacją ICF. Dla każdego z dziewięciu obszarów zaproponowano wskaźniki opisujące aktywności i zachowania ucznia. Obserwujący/oceniający wybiera jedną z dwóch kategorii opisu/oceny: „Tak”, zachowanie/aktywność jest aktualnie obecne u ucznia; „Nie”, zachowanie/aktywność aktualnie nie występuje u ucznia. W kategorii „Tak” można też wybrać kategorie szczegółowe (jedną lub więcej), dookreślając specyfikę funkcjonowania ucznia:

aktywność jest podejmowana, gdy uczeń otrzymuje „więcej czasu”; „wsparcie drugiej osoby”; „wsparcie techniczne”. AOU to narzędzie dające bazę informacji przede wszystkim do opisu jakościowego funkcjonowania ucznia. Informacje uzyskane w AOU wraz z tymi pozyskanymi z innych źródeł stanowią podstawę przygotowania *Protokołu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF)*. Jeśli ocena nie jest możliwa, proszę nic nie wypełniać, tylko przejść do kolejnego twierdzenia. Jeśli arkusz wypełniany jest przez rodzica, może zostać wypełniony samodzielnie lub wspólnie z koordynatorem Szkolnej Oceny Funkcjonalnej.

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
1	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych					
2	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. piosenki, audiobooka					
3	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze					
4	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)					
5	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy					
6	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu					
7	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi					
8	Czyta płynnie tekst, zwraca uwagę na znaki przestankowe, stosuje odpowiednie tempo i modulację w zależności od treści					
9	Poprawnie odpowiada na pytania związane z przeczytanym tekstem					
10	Czyta i rozumie tekst użytkowy, np. instrukcję do gry					
11	Wyodrębnia w czytanim tekście fragmenty dotyczące postaci, zdarzeń, sytuacji					
12	Odbiera teksty kultury na poziomie dosłownym i przenośnym					
13	Zapisuje kilkudzaniowe wypowiedzi na określony temat w zakresie prostych form tekstowych, np. opisy, zaproszenia, życzenia, listy do określonego adresata itp.					
14	Tworzy i pisze teksty na dowolny temat w formie opowiadań, sprawozdań i innych tekstów poznanych na lekcjach edukacji polonistycznej					
15	Stosuje główne zasady ortografii, interpunkcji oraz wielkich liter i używa je we właściwy sposób, np. pisząc ze słuchu lub z pamięci					
16	Wykorzystuje algorytmy działań pisemnych oraz strategie rachunku pamięciowego w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej					
17	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych					
18	Odczytuje i interpretuje dane przedstawione w tekstach, tabelach, na diagramach i na wykresach					
19	Naśladuje sekwencję ruchów bezpośrednio po demonstracji, np. w tańcu, układzie gimnastycznym					
20	Odwzorowuje wszystkie litery (wielkie i małe), znaki symboliczne, złożone figury					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
21	Przepisuje teksty z tablicy					
22	Naśladuje wyraz twarzy, gestykulację					
23	Powtarza rytm/melodię					
24	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające dopełnienia: co?, kiedy?, gdzie?					
25	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?					
26	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym					
27	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych					
28	Rozumie znaczenie znaków lub symboli (graficznych, migowych), np. znaków drogowych, skrótów, akronimów					
29	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym					
30	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób					
31	Tworzy proste historie, opowiadania					
32	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami					
33	Recytuje wiersze z pamięci wraz z gestykulacją					
34	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się przyborami szkolnymi					
35	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak: mimika twarzy, dotyk lub głos					
36	Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)					
37	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego					
38	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym					
39	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca					
40	Podejmuje zabawy „na niby”, np. udaje postać bohatera z utworu literackiego, filmu					
41	Podejmuje zabawy „na niby” we współpracy z innymi					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
42	Tworzy opowieści, wymyśla historie, np. zabawa „co by było, gdyby”					
43	Rozwiązuje zagadki					
44	Generuje pomysły, tworzy pojęcia lub obrazy przez zakładanie czegoś na podstawie niekompletnych faktów lub informacji					
45	Tworzy hipotezy, przypuszczenia, pomysły w celu sformułowania założenia lub przetestowania hipotez dotyczących niesprawdzonych faktów					
46	Uzasadnia swoje sądy w sposób logiczny					
47	Przekonuje innych do aktywności					
Uwagi i komentarze do obszaru I						

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
48	Potrafi dostrzegać problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe					
49	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje					
50	Dostrzega różne możliwości rozwiązania problemów, dostrzega i szacuje skutki tych rozwiązań					
51	Podejmuje próby zastosowania znalezionych rozwiązań					
52	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania					
53	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów; zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów					
54	Potrafi przewidywać skutki prostych wyborów, decyzji oraz wartościować je					
55	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki					
56	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, sposobu działania spośród kilku danych możliwości					
57	Potrafi określić zadanie, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania					
58	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)					
59	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie; realizuje kolejne kroki do ich wykonania					
60	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania					
61	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. poranne przygotowanie się do wyjścia do szkoły)					
62	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie					
63	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji					
64	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie					
65	Wykonuje codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku					
66	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć					
67	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności					

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
68	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami				
69	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności				
70	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej (np. bycie dyżurnym, opieka nad psem), oraz wykonać działania niezbędne, aby im podostać				
71	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)				
72	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu				
73	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych				
Uwagi i komentarze do obszaru II					

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
74	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne – złożone polecenia, instrukcje, pytania					
75	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym – tworzy analogie semantyczne (np. <i>chłopcy wyrastają na mężczyzn, a dziewczęta na...</i>), rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka, mam dużo na głowie</i>) i znane przysłowia					
76	Rozumie komunikat o znaczeniu ironicznym (np. słowa <i>No pięknie, pięknie!</i> jako komentarz do złego zachowania)					
77	Rozumie żarty i dowcipy adekwatne do wieku					
78	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu					
79	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia					
80	Odczytuje proste plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie; rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon					
81	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. kolory w sygnalizacji świetlnej na ulicy lub dźwięk syreny pożarniczej					
82*	Przejawia wyraźne zainteresowanie gestowo-mimicznym sposobem porozumiewania się innych ludzi, obserwuje ich rozmowy. Patrzy na twarz i ręce osoby zwracającej się do niego					
83*	Rozumie proste zdania na tematy związane z typowymi, konkretnymi sytuacjami codziennymi, wypowiedziane w języku migowym używanym w jego najbliższym otoczeniu					
84*	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która pozwala mu na dobre rozumienie prostych zdań w wypowiedziach (komunikatach) kierowanych do niego w typowych sytuacjach codziennych. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 500					
85	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, w Internecie					
86	Wykazuje zainteresowanie słowem pisanym jako źródłem informacji					
87	Rozumie dosłowne i przenośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, czytanek), także zawierających metafory; rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)					
88	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych					
89	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny					
90	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada krótkie historie					
91	Mówiąc spontanicznie, buduje wypowiedzi z przynajmniej kilku zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku					
92	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak					
93	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji					

Obszar III. Porozumiewanie się					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
94					
95					
96					
97					
98					
99					
100					
101					
102					
Uwagi i komentarze do obszaru III					

* dotyczy **tylko** uczniów posługujących się językiem migowym

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
103					
Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą					
104					
Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi					
105					
Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą					
106					
Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą					
107					
Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą					
108					
Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot					
109					
Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, jak np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania					
110					
Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach					
111					
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną					
112					
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję klęczącą					
113					
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą					
114					
Potrafi podnosić przedmiot					
115					
Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki					
116					
Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka					
117					
Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra					
118					
Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu umieszczenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. stawianie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, postawienie kota/małego psa na ziemię					
119					
Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę					
120					
Potrafi chwytać i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwytać klamkę, przedmioty					
121					
Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)					
122					
Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni					

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się - w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
123	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły					
124	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce					
125	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, jak np. dosięga książkę, zabawki					
126	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami					
127	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką					
128	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę					
129	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
130	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
Uwagi i komentarze do obszaru IV						

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
131	Potrafi umyć ręce, twarz					
132	Potrafi umyć włosy					
133	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu					
134	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji					
135	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania					
136	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
137	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
138	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę					
139	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką					
140	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem					
141	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem					
142	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu)					
143	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji					
144	Odróżnia zdrowe pokarmy i napoje od szkodliwych dla zdrowia, potrafi zrezygnować lub ograniczyć te drugie					
145	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, ból głowy, gardła itp., przestrzega zaleceń lekarza					
Uwagi i komentarze do obszaru V						

Obszar VI. Życie domowe						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
146	Dbą o/utrzymuje porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego					
147	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie					
148	Pomaga w pracach domowych, ma swoje obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego stosowne do wieku					
Uwagi i komentarze do obszaru VI						

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
149	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi					
150	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań					
151	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami					
152	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie					
153	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący					
154	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami					
155	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych					

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
156	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami					
157	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego					
158	Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo					
159	Potrafi uzyskać informację od nieznanym osoby					
160	Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę					
161	Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami					
162	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania					
163	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania					
164	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami					
165	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem					
166	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną					
Uwagi i komentarze do obszaru VII						

Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
167	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)					
168	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi)					
169	Korzysta z praw ucznia (np. uczestniczy w zainicjowanych przez nauczyciela wyborach przewodniczącego klasy)					
170	Podejmuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (nawiązuje trwałe relacje koleżeńskie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych)					
171	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę					
Uwagi i komentarze do obszaru VIII						

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
172	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami					
173	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, np. przygotowuje plakat w kampanii społecznej, uczestniczy w zbiórce na rzecz schroniska dla zwierząt					
174	Inicjuje gry i zabawy pozalekcyjne, np. w świetlicy, na placu zabaw, bierze w nich udział					
175	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. w świetlicy środowiskowej, klubie sportowym, domu kultury					
176	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, wyplata elementy dekoracyjne ze sznurka					
177	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, w meczu					
Uwagi i komentarze do obszaru IX						

Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU)

(w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów klas VII–VIII)

Imię i nazwisko ucznia: .....

Klasa: .....

Data urodzenia ucznia: .....

Imię i nazwisko osoby wypełniającej arkusz: .....

Osoba dokonująca oceny (proszę zakreślić właściwe):

rodzic/opiekun prawny/nauczyciel/nauczyciel specjalista (jaki? .....

Data wypełnienia arkusza: .....

Instrukcja: *Arkusz Obserwacji Ucznia* (AOU) to narzędzie służące do gromadzenia informacji o aktywnościach i uczestnictwie, jakie podejmuje uczeń w procesie edukacji. Oceniane aktywności pogrupowane są w obszary zgodne z klasyfikacją ICF. Dla każdego z dziewięciu obszarów zaproponowano wskaźniki opisujące aktywności i zachowania ucznia. Obserwujący/oceniający wybiera jedną z dwóch kategorii opisu/oceny: „Tak”, zachowanie/aktywność jest aktualnie obecne u ucznia; „Nie”, zachowanie/aktywność aktualnie nie występuje u ucznia. W kategorii „Tak” można też wybrać kategorie szczegółowe (jedną lub więcej) dookreślające specyfikę funkcjonowania ucznia:

aktywność jest podejmowana, gdy uczeń otrzymuje „więcej czasu”; „wsparcie drugiej osoby”; „wsparcie techniczne”. AOU to narzędzie dające bazę informacji przede wszystkim do opisu jakościowego funkcjonowania ucznia. Informacje uzyskane w AOU wraz z tymi pozyskanymi z innych źródeł stanowią podstawę przygotowania *Protokołu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* (PSzOF). Jeśli ocena nie jest możliwa, proszę nic nie wypełniać, tylko przejść do kolejnego twierdzenia. Jeśli arkusz wypełniany jest przez rodzica, może zostać wypełniony samodzielnie lub wspólnie z koordynatorem Szkolnej Oceny Funkcjonalnej

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
1	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych					
2	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. tekstu, audiobooka					
3	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze					
4	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)					
5	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy					
6	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu					
7	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi					
8	Płynnie czyta teksty, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania, intonacji, organizacji rytmicznej utworu					
9	Interpretuje (analizuje, wyciąga wnioski...) czytany tekst (prozę)					
10	Rozumie tekst poezji i analizuje obrazy poetyckie					
11	Wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym					
12	Odbiera i rozumie teksty kultury na poziomie metaforycznym					
13	Tworzy (proste/krótkie) wypowiedzi pisemne z wykorzystaniem różnych gatunków literackich (np. dialog, recenzja, rozprawka, wiersz), uwzględniając ich charakterystyczne cechy					
14	Tworzy złożoną wypowiedź argumentacyjną (teza, argumenty, wnioski) według podstawowych zasad logiki i retoryki					
15	Stosuje zasady ortografii, interpunkcji i używa je we właściwy sposób, np. pisząc ze słuchu lub z pamięci					
16	Wykorzystuje algorytmy działań pisemnych oraz strategie rachunku pamięciowego w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej					
17	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych					
18	Interpretuje i operuje informacjami przedstawionymi w tekście, w formie wykresów, diagramów, tabel					
19	Naśladuje sekwencję ruchów bezpośrednio po demonstracji, np. w tańcu, układzie gimnastycznym					
20	Odwzorowuje złożone figury, znaki symboliczne					
21	Przepisuje teksty z tablicy					
22	Naśladuje wyraz twarzy, gestykulację					
23	Powtarza rytm/melodię					
24	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?					
25	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym					
26	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych					
27	Krytycznie ocenia użyteczność informacji					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
Uwagi i komentarze do obszaru I					

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
47	Potrafi dostrzegać złożone problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe					
48	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje					
49	Dostrzega różne możliwości rozwiązania zauważonych problemów, dostrzega i szacuje ich skutki					
50	Wybiera najlepsze/optymalne rozwiązania problemów i stosuje je w praktyce					
51	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania					
52	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów					
53	Potrafi przewidywać skutki złożonych wyborów, decyzji oraz wartościować je, także w sytuacji konfliktu					
54	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki					
55	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, zadań, sposobu działania spośród kilku danych możliwości					
56	Potrafi określić proste i złożone zadania, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania					
57	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)					
58	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do ich wykonania					
59	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania					
60	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. udział w przygotowaniu uroczystości klasowej)					
61	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie					
62	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji					
63	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie					
64	Wykonuje, codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku					
65	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć					
66	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności					
67	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami					
68	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności					
69	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać					

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
70	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)					
71	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu					
72	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych					
Uwagi i komentarze do obszaru II						

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
73	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne: złożone polecenia, instrukcje, pytania					
74	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka</i> , <i>mam dużo na głowie</i>), różnego rodzaju metafory literackie i rzadziej spotykane przysłowia (np. z innych kultur)					
75	Odróżnia wypowiedzi zawierające opinie od opisu faktów					
76	Rozumie sarkazm, ironię, żarty i dowcipy adekwatne do wieku					
77	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu					
78	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>), wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia					

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
79	Odczytuje plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie, rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon					
80	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk syreny pożarniczej, alarmy ostrzegawcze					
81*	Długo i ze skupieniem obserwuje gestowo-mimiczne formy komunikacji. Ma świadomość, że twarz i ręce rozmówcy coś mu przekazują, oczekuje na treści przekazywane w ten sposób					
82*	Rozumie kilkudzaniowe wypowiedzi na tematy związane z konkretnymi sytuacjami codziennymi, wypowiediane w języku migowym swojego środowiska					
83*	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która umożliwia mu swobodne rozumienie wypowiedzi (komunikatów) na większość tematów związanych z życiem codziennym. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 800					
84	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, książkach, w Internecie					
85	Wykazuje zainteresowanie słowem pisanym jako źródłem informacji					
86	Rozumie dosłowne i przenośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, czytanek, wierszy, artykułów), także zawierających metafory, rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)					
87	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych. Potrafi zabrać głos w sytuacji publicznej (np. na zebraniu, akademii)					
88	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny					
89	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada historie bogate w szczegóły					
90	Mówiąc spontanicznie, buduje dłuższe wypowiedzi ze zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/ właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku					
91	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak. Postępuje mimiką, gestykulacją adekwatnie do sytuacji społecznej					
92	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji					
93	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków					
94	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku					
95	Pisze dłuższe wiadomości w e-mailu, smsie lub na kartce w celu przekazania informacji, prośby, komentarza, wyjaśnienia czegoś na piśmie					
96	Potrafi napisać tekst składający się z przynajmniej 10–12 zdań sensownych, zrozumiałych i powiązanych ze sobą (nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych)					

Obszar III. Porozumiewanie się					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
97					
98					
99					
100					
101					
Uwagi i komentarze do obszaru III					

* dotyczy **tylko** uczniów posługujących się językiem migowym

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
102					
103					
104					
105					

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
106	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą					
107	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot					
108	Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, jak np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania					
109	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach					
110	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną					
111	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kłęzącą					
112	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą					
113	Potrafi podnosić przedmiot					
114	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki					
115	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka					
116	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra					
117	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię					
118	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę					
119	Potrafi chwycić i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwycić klamkę, przedmioty					
120	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)					
121	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni					
122	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły					
123	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce					
124	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu osiągnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, jak np. dosięga książkę, zabawki					
125	Potrafi obrócić, przekreślić lub zgąć przedmiot, jak np. przy postępowaniu się narzędziami lub przyborami					
126	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką					
127	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę					

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się - w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
128	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
129	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
Uwagi i komentarze do obszaru IV						

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
130	Potrafi umyć ręce, twarz					
131	Potrafi umyć włosy					
132	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu					
133	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji					
134	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania					
135	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
136	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
137	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę					
138	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką					
139	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem					

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
140	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem					
141	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi, odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen, przebywanie na świeżym powietrzu)					
142	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji					
143	Stara się jeść zdrowo, unika szkodliwych pokarmów, napojów i substancji					
144	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu bólu głowy, gardła, złego samopoczucia psychicznego, przestrzega zaleceń lekarza					
Uwagi i komentarze do obszaru V						

Obszar VI. Życie domowe						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
145	Dbą o/utrzymuje porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego					
146	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie					
147	Włącza się do prac domowych, ma swoje stałe obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego stosowne do wieku					
Uwagi i komentarze do obszaru VI						

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
148	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi					
149	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań					
150	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami					
151	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie					
152	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący					
153	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami					
154	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych					
155	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami					
156	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego					

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
157					
Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo					
158					
Potrafi uzyskać informację od nieznanego osoby					
159					
Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę					
160					
Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami					
161					
Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania					
162					
Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania					
163					
Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami					
164					
Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem					
165					
Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną					
Uwagi i komentarze do obszaru VII					

Obszar VIII. Edukacja szkolna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
166	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)					
167	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (przygotowuje się do zajęć i egzaminów, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi)					
168	Korzysta z praw ucznia (podejmuje się roli, np. przewodniczącego klasy, innej wynikającej z praw ucznia)					
169	Utrzymuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. ma trwałe relacje rówieśnicze, w tym przyjacielskie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych)					
170	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę					
Uwagi i komentarze do obszaru VIII						

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
171	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami					
172	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, działa w wolontariacie lub na rzecz organizacji pozarządowych					
173	Inicjuje spotkania pozalekcyjne w gronie kolegów i koleżanek, bierze w nich udział					
174	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych w klubie sportowym, domu kultury itp.					
175	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, tworzy rękodzieło					
176	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, meczu					
Uwagi i komentarze do obszaru IX						

Arkusze Obserwacji Ucznia (AOU)

(w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów szkół ponadpodstawowych)

Imię i nazwisko ucznia: .....

Klasa: .....

Data urodzenia ucznia: .....

Imię i nazwisko osoby wypełniającej arkusz: .....

Osoba dokonująca oceny (proszę zakreślić właściwe):

rodzic/opiekun prawny/nauczyciel/nauczyciel specjalista (jaki? .....

Data wypełnienia arkusza: .....

Instrukcja: *Arkusze Obserwacji Ucznia (AOU)* to narzędzie służące do gromadzenia informacji o aktywnościach i uczestnictwie, jakie podejmuje uczeń w procesie edukacji. Oceniane aktywności pogrupowane są w obszary zgodne z klasyfikacją ICF. Dla każdego z dziewięciu obszarów zaproponowano wskaźniki opisujące aktywności i zachowania ucznia. Obserwujący/oceniający wybiera jedną z dwóch kategorii opisu/oceny: „Tak”, zachowanie/aktywność jest aktualnie obecne u ucznia; „Nie”, zachowanie/aktywność aktualnie nie występuje u ucznia. W kategorii „Tak” można też wybrać kategorie szczegółowe (jedną lub więcej) dookreślające specyfikę funkcjonowania ucznia:

aktywność jest podejmowana, gdy uczeń otrzymuje „więcej czasu”; „wsparcie drugiej osoby”; „wsparcie techniczne”. AOU to narzędzie dające bazę informacji przede wszystkim do opisu jakościowego funkcjonowania ucznia. Informacje uzyskane w AOU wraz z tymi pozyskanymi z innych źródeł stanowią podstawę przygotowania *Protokołu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF)*. Jeśli ocena nie jest możliwa, proszę nic nie wypełniać, tylko przejść do kolejnego twierdzenia. Jeśli arkusz wypełniany jest przez rodzica, może zostać wypełniony samodzielnie lub wspólnie z koordynatorem Szkolnej Oceny Funkcjonalnej.

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
1	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych					
2	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. tekstu, audiobooka					
3	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze					
4	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)					
5	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy					
6	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu					
7	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi					
8	Krytycznie ocenia tekst (wszystkie gatunki literackie) i interpretuje go w różnych kontekstach, np. epoka literacka, konwencja literacka, wydarzenia historyczne					
9	Rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych, popularnonaukowych oraz naukowych i właściwie odczytuje ich przekaz (fakty, opinie, komentarze, parafrazy)					
10	Wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, prawnym itp.					
11	Interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego					
12	Tworzy wypowiedzi pisemne z wykorzystaniem wszystkich gatunków literackich (np. dialog, esej, referat, szkic krytyczny, uwzględniając ich charakterystyczne cechy					
13	Tworzy złożoną wypowiedź argumentacyjną według zasad logiki i retoryki (teza/hipoteza, argumenty, przykłady, podsumowanie i wnioski), dbając o poprawność językową i stylistyczną					
14	Stosuje bez błędów wszystkie zasady ortografii (w tym wyjątki), interpunkcji i wielkich liter, skrótów i używa je we właściwy sposób					
15	Wykonuje obliczenia, stosuje prawa działań matematycznych przy przekształcaniu wyrażeń algebraicznych w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej, również takich, które wymagają umiejętności łączenia wiedzy z różnych działów matematyki					
16	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych					
17	Interpretuje i operuje informacjami przedstawionymi w tekście (matematycznym, ale i popularnonaukowym) w formie wykresów, diagramów, tabel					
18	Naśladuje sekwencję ruchów, np. w tańcu, układzie gimnastycznym					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
19	Odwzorowuje złożone figury, znaki symboliczne					
20	Przepisuje teksty z tablicy					
21	Naśladuje wyraz twarzy, gestykulację					
22	Powtarza rytm/melodię					
23	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?					
24	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym					
25	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych					
26	Krytycznie ocenia użyteczność informacji					
27	Rozumie znaczenie znaków lub symboli (graficznych, migowych), np. znaków drogowych, skrótów, akronimów					
28	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym					
29	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób					
30	Tworzy historie, opowiadania					
31	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami, setkami					
32	Recytuje wiersze z pamięci wraz z gestykulacją					
33	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się narzędziami					
34	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak mimika twarzy, dotyk lub głos					
35	Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)					
36	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego					
37	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym					
38	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca					
39	Podjekuje współpracę z innymi w zakresie aktywności myślowej (np. metoda dramy, burza mózgów, mediacje)					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
40	Analizuje, przypuszcza, dowodzi teorii					
41	Rozwiązuje zagadki, łamigłówki					
42	Generuje pomysły, tworzy pojęcia lub obrazy przez zakładanie czegoś na podstawie niekompletnych faktów lub informacji					
43	Tworzy hipotezy, przypuszczenia, pomysły w celu sformułowania założenia lub przetestowania hipotez dotyczących niesprawdzonych faktów					
44	Uzasadnia swoje sądy w sposób logiczny					
45	Przekonuje innych do aktywności					
Uwagi i komentarze do obszaru I						

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
46	Potrafi dostrzegać złożone problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe					
47	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje					
48	Dostrzega różne możliwości rozwiązania zauważonych problemów, dostrzega i szacuje ich skutki					
49	Wybiera najlepsze/optymalne rozwiązania problemów i stosuje je w praktyce					
50	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania					
51	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów					
52	Potrafi przewidywać skutki złożonych wyborów, decyzji oraz wartościować je, także w sytuacji konfliktu					
53	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki					
54	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, zadań, sposobu działania spośród kilku danych możliwości					
55	Potrafi określić proste i złożone zadania, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania					
56	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)					
57	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do ich wykonania					
58	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania					
59	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. udział w przygotowaniu uroczystości klasowej)					
60	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie					
61	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji					
62	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie					
63	Wykonuje, codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku					
64	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć					
65	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności					

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
66	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami					
67	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności					
68	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać					
69	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)					
70	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu					
71	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych					
Uwagi i komentarze do obszaru II						

Obszar III. Porozumiewanie się					
Uczeń/uczennica:	Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
		więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
72	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne: złożone polecenia, instrukcje, pytania				
73	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka, mam dużo na głowie</i>), różnego rodzaju metafory literackie i rzadziej spotykane przysłowia (np. z innych kultur)				
74	Odróżnia wypowiedzi zawierające opinie od opisu faktów, jest krytyczny w odbiorze komunikatów ustnych, weryfikuje ich wiarygodność				
75	Rozumie sarkazm, ironię, żarty i dowcipy adekwatne do wieku				
76	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu				
77	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia				
78	Odczytuje plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie, rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon				
79	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk syreny pożarnej, alarmy ostrzegawcze				
80*	Uważnie obserwuje gesty i mimikę osób komunikujących się w ten sposób, starając się dokładnie zrozumieć sens i intencje ich komunikatów				
81*	Rozumie wielozdaniowe komunikaty w języku migowym lub w języku polskim migany na tematy oderwane od sytuacji konkretnych				
82*	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która umożliwia mu swobodne rozumienie wypowiedzi (komunikatów) na tematy związane z życiem codziennym oraz z poznawaniem otaczającego świata. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 3000				
83	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, książkach, w Internecie				
84	Wykazuje zainteresowanie słowem pisanym jako źródłem informacji, czyta systematycznie				
85	Rozumie dosłowne i przenośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, wierszy, artykułów), także zawierających metafory, rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)				
86	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych. Potrafi zabrać głos w sytuacji publicznej (np. na zebraniu, akademii)				
87	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny				
88	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada historie, bogate w szczegóły				
89	Mówiąc spontanicznie, buduje dłuższe wypowiedzi ze zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku				
90	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak. Postępuje się mimiką, gestykulacją adekwatnie do sytuacji społecznej				
91	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji				
92	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków				

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
93	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku					
94	Pisze dłuższe wiadomości w e-mailu, smsie lub na kartce w celu przekazania informacji, prośby, komentarza, wyjaśnienia czegoś na piśmie					
95	Potrafi napisać dłuższy tekst z przynajmniej kilkunastu zdań sensownych, zrozumiałych i powiązanych ze sobą [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]					
96	Pisze dłuższy list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela					
97	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą, znajomą lub obcą w formie ustnej, wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi i inne reguły konwersacji					
98	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą w formie pisemnej (np. w Internecie, smartfonie), wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Odpowiada na e-maile/smsy innych					
99	Rozumie, kiedy kończy się rozmowa lub sam potrafi ją zakończyć, używając adekwatnych do okoliczności konwencjonalnych określeń (np. żegna się, umawia na kolejną rozmowę). Podsumowuje rozmowę, wyciąga z niej wnioski					
100	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę w obecności kilku osób. Uczestniczy w kilkuosobowej dyskusji, zadaje pytania, odpowiada, komentuje					
Uwagi i komentarze do obszaru III						

* dotyczy **tylko** uczniów posługujących się językiem migowym

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się - w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
101	Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą					
102	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi					
103	Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą					
104	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą					
105	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą					
106	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot					
107	Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, jak np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania					
108	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach					
109	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną					
110	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję klęczącą					
111	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą					
112	Potrafi podnosić przedmiot					
113	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki					
114	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka					
115	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra					
116	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię					
117	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę					
118	Potrafi chwytać i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwytać klamkę, przedmioty					
119	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)					
120	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni					
121	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły					

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się - w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
122	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce					
123	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu osiągnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, np. dosięga książkę, zabawki					
124	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami					
125	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką					
126	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę					
127	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
128	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
Uwagi i komentarze do obszaru IV						

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
129	Potrafi umyć ręce, twarz					
130	Potrafi umyć włosy					
131	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu					
132	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji					
133	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania					
134	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
135	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
136	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę					
137	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką					
138	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem					
139	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem					
140	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu). Dba o dobrą kondycję					
141	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji					
142	Dba o zdrową, pełnowartościową dietę, unika szkodliwych pokarmów, napojów i substancji					
143	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu odczuwanych dolegliwości fizycznych lub psychicznych, w razie potrzeby korzysta z pomocy lekarza, psychologa, przestrzega ich zaleceń					
Uwagi i komentarze do obszaru V						

Obszar VI. Życie domowe						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
144	Dbą o/utrzymuje porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego					
145	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie					
146	Włącza się do prac domowych, ma swoje stałe obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa stosowne do wieku					
Uwagi i komentarze do obszaru VI						

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
147	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi					
148	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań					
149	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami					
150	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie					
151	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący					
152	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami					

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
153	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych					
154	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami					
155	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego					
156	Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo					
157	Potrafi uzyskać informację od nieznanego osoby					
158	Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę					
159	Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami, opiekunami praktyk zawodowych, przełożonymi w miejscu pracy/praktyki zawodowej					
160	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania					
161	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania					
162	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami					
163	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem					
164	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną					
Uwagi i komentarze do obszaru VII						

Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
165	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)					
166	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (np. przejmuje odpowiedzialność za systematyczne przygotowanie się do zajęć i egzaminów, odrabianie prac domowych, zgłasza się do odpowiedzi)					
167	Korzysta z praw ucznia (np. podejmuje się roli przewodniczącego klasy/szkoły, innej wynikającej z praw ucznia)					
168	Utrzymuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. ma trwałe relacje rówieśnicze, w tym przyjacielskie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych, potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób społecznie akceptowany)					
169	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę					
170	Potrafi dokonać zgodnego z własnymi predyspozycjami wyboru kontynuacji kształcenia w odniesieniu do przyszłego zawodu (np. analizuje własne zasoby, zainteresowania, zdolności, kompetencje, predyspozycje zawodowe)					
171	Określa zawody, stanowiska pracy, dla których bazą są jego kwalifikacje					
172	Realizuje praktyki zawodowe (w przypadku szkoły branżowej, technikum), uczestniczy w zajęciach dodatkowych w ramach przedmiotów nauczania w ponadpodstawowych szkołach ogólnodostępnych, z którymi wiąże swoje dalsze kształcenie w perspektywie wybranego zawodu					
173	Korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia i doskonalenia zawodowego formalnego, pozaformalnego i nieformalnego					
Uwagi i komentarze do obszaru VIII						

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
174	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami					
175	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, działa w wolontariacie lub na rzecz organizacji pozarządowych					
176	Inicjuje spotkania pozalekcyjne w gronie kolegów i koleżanek, bierze w nich udział					
177	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. klubie sportowym, domu kultury itp.					
178	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, tworzy rękodzieło					
179	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, meczu					
Uwagi i komentarze do obszaru IX						

Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF)

Imię i nazwisko ucznia: .....

Szkoła: .....

Klasa: .....

Miejsce i data: .....

Część 1: Opis funkcjonowania ucznia

(dane z Arkusza Obserwacji Ucznia oraz innych źródeł)

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy	
Mocne strony ucznia w obszarze I	Słabe strony ucznia w obszarze I
<p>Źródła wiedzy:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... </div> <div style="width: 45%;"> ☐ Wywiad ☐ Inne (jakie?) ..... </div> </div>	
Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki	
Mocne strony ucznia w obszarze II	Słabe strony ucznia w obszarze II
<p>Źródła wiedzy:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... </div> <div style="width: 45%;"> ☐ Wywiad ☐ Inne (jakie?) ..... </div> </div>	

Obszar III. Porozumiewanie się	
Mocne strony ucznia w obszarze III	Słabe strony ucznia w obszarze III
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	
Obszar IV. Poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna	
Mocne strony ucznia w obszarze IV	Słabe strony ucznia w obszarze IV
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	
Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność	
Mocne strony ucznia w obszarze V	Słabe strony ucznia w obszarze V
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	

Obszar VI. Życie domowe	
Mocne strony ucznia w obszarze VI	Słabe strony ucznia w obszarze VI
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	
Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie	
Mocne strony ucznia w obszarze VII	Słabe strony ucznia w obszarze VII
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	
Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia	
Mocne strony ucznia w obszarze VII	Słabe strony ucznia w obszarze VII
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej	
Mocne strony ucznia w obszarze VIII	Słabe strony ucznia w obszarze VIII
<p>Źródła wiedzy:</p> ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ..... ☐ Inne (jakie?)	

Część 2: Plan wsparcia edukacyjno-specjalistycznego

Rekomendowane działania: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zakresy odpowiedzialności:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Działanie	Osoba odpowiedzialna za koordynację wsparcia	Okres realizacji (od-do)

Rekomendacja do pogłębionej oceny funkcjonalnej w poradni psychologiczno-pedagogicznej

TAK   NIE

Zestawienie wskaźników aktywności i uczestnictwa dla poszczególnych kodów ICF w kolejnych etapach edukacji

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy

Obszar IA. Patrzenie i słuchanie

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d115 Słuchanie Zamierzone postępowanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych, jak np. podczas słuchania radia, muzyki lub wykładu			
Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych
Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. piosenki, audiobooka, bajki	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. piosenki, audiobooka	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. tekstu, audiobooka	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. tekstu, audiobooka
d110 Patrzenie Zamierzone postępowanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych, jak np. podczas śledzenia obiektu wzrokiem, obserwowania ludzi, oglądania wydarzenia sportowego, przyglądania się jakiejś osobie lub bawiącym się dzieciom			
Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze
Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)
Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazki, zdjęcia, wykresy, mapy
W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu
Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi

Obszar IB. Uczenie się i stosowanie wiedzy

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d140 Uczenie się czytania¹ Rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów oraz rozumienie wyrazów i zdań			
Rozpoznaje i nazywa wszystkie litery alfabetu (także litery ą, ę, ć, ś, ń, ź, ż, ó)	-	-	-
Potrafi dzielić wyrazy na głoski, stara się poprawnie wyróżnić i nazywać głoski w nagłosie (początek wyrazu), śródgłosie (środek wyrazu) i wygłosie (koniec wyrazu)	-	-	-
Odróżnia głoski o podobnym brzmieniu (np. k-g, s-z), dostrzega różnice w parach wyrazów, np. <i>pies-piec</i>	-	-	-
d166 Czytanie Wykonywanie czynności niezbędnych do zrozumienia i zinterpretowania języka pisanego (tj. książek, instrukcji i gazet przygotowanych w formie tekstu lub za pomocą systemu Braille'a) w celu nabycia ogólnej wiedzy lub określonej informacji			
Czyta techniką całościową, frazową (czyta płynnie całe zdanie)	Czyta płynnie tekst, zwraca uwagę na znaki przestankowe, stosuje odpowiednie tempo i modulację w zależności od treści	Płynnie czyta teksty, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania, intonacji, organizacji rytmicznej utworu	-
Analizuje treść prostych tekstów (np. dobiera podpis do właściwego obrazka, ilustruje fragment tekstu, podkreśla wyrazy)	Poprawnie odpowiada na pytania związane z przeczytanym tekstem	Interpretuje (analizuje, wyciąga wnioski) czytany tekst (prozę)	Krytycznie ocenia tekst (wszystkie gatunki literackie) i interpretuje go w różnych kontekstach, np. epoka literacka, konwencja literacka, wydarzenia historyczne
Rozumie przeczytany przez siebie krótki tekst (głośno lub cicho)	Czyta i rozumie tekst użytkowy, np. instrukcję do gry	Rozumie tekst poezji i analizuje obrazy poetyckie	Rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych, popularnonaukowych oraz naukowych i właściwie odczytuje ich przekaz (fakty, opinie, komentarze, parafrazy)
Wyodrębnia w czytanych po cichu prostym/krótkim tekście fragmenty dotyczące postaci, zdarzeń, sytuacji	Wyodrębnia w czytanych tekście fragmenty dotyczące postaci, zdarzeń, sytuacji	Wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym	Wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, prawnym itp.
Rozumie przenośne (niedosłowne) znaczenie wyrazów, zwrotów w tekście	Odbiera teksty kultury na poziomie dosłownym i przenośnym	Odbiera i rozumie teksty kultury na poziomie metaforycznym	Interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego

¹ Kod obejmuje umiejętności podstawowe, które uczeń opanuje w pierwszym roku edukacji wczesnoszkolnej.

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d145 Uczenie się pisania² Rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia, np. stosowanie poprawnej pisowni i gramatyki			
W prawidłowy sposób posługuje się narzędziem pisarskim: trzyma długopis/ołówek, korzysta z maszyny brajlowskiej, klawiatury lub innego narzędzia (myszy komputerowej)	-	-	-
Odwzorowuje litery i kształty literopodobne	-	-	-
Pisze litery (symbole) po śladzie	-	-	-
d170 Pisanie Używanie lub tworzenie symboli albo języka celem przekazania informacji, np. sporządzanie pisemnej relacji z jakichś zdarzeń, zapisu pomysłów lub szkicu listu			
Zapisuje litery i symbole z pamięci	Zapisuje kilkudziesięciu wypowiedzi na określony temat w zakresie prostych form tekstowych, np. opisy, zaproszenia, życzenia, listy do określonego adresata itp.	Tworzy (proste/krótkie) wypowiedzi pisemne z wykorzystaniem różnych gatunków literackich (np. dialog, recenzja, rozprawka, wiersz), uwzględniając ich charakterystyczne cechy	Tworzy wypowiedzi pisemne z wykorzystaniem wszystkich gatunków literackich (np. dialog, esej, referat, szkic krytyczny, uwzględniając ich charakterystyczne cechy
Przepisuje w sposób czytelny proste wyrazy kilkusylabowe (I kl.), proste zdania i krótkie teksty (II kl.), zdania złożone i teksty (III/IV kl.)	Tworzy i pisze teksty na dowolny temat w formie opowiadań, sprawozdań i innych tekstów poznanych na lekcjach edukacji polonistycznej	Tworzy złożoną wypowiedź argumentacyjną (teza, argumenty, wnioski) według podstawowych zasad logiki i retoryki	Tworzy złożoną wypowiedź argumentacyjną według zasad logiki i retoryki (teza/hipoteza, argumenty, przykłady, podsumowanie i wnioski), dbając o poprawność językową i stylistyczną
Pisze ze słuchu proste zdania, w tym stosując podstawowe i poznane ortograficzne zasady	Stosuje główne zasady ortografii, interpunkcji oraz wielkich liter i używa je we właściwy sposób, np. pisząc ze słuchu lub z pamięci	Stosuje zasady ortografii, interpunkcji i używa je we właściwy sposób, np. pisząc ze słuchu lub z pamięci	Stosuje bez błędów wszystkie zasady ortografii (w tym wyjątki), interpunkcji i wielkich liter, skrótów i używa je we właściwy sposób
d150 Uczenie się liczenia³ Rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania			
Liczy obiekty w zakresie poznany na lekcjach edukacji matematycznej	-	-	-
Wymienia kolejne liczebności od wybranej liczby, także wstecz (w zakresie poznany na lekcjach edukacji matematycznej)	-	-	-
Zapisuje liczby cyframi, poprawnie stosuje znaki działań i symbole matematyczne	-	-	-

² Kod obejmuje umiejętności podstawowe, które uczeń opanowuje w pierwszym roku edukacji wczesnoszkolnej.

³ Kod obejmuje umiejętności podstawowe, które uczeń opanowuje w pierwszym roku edukacji wczesnoszkolnej.

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d172 Liczenie Dokonywanie obliczeń z użyciem reguł matematycznych, aby rozwiązać zadania sformułowane słownie, oraz opracowanie i przedstawienie wyników, np. obliczanie sumy trzech liczb lub znajdowanie wyniku dzielenia jednej liczby przez drugą			
Dodaje i odejmuje w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej	Wykorzystuje algorytmy działań pisemnych oraz strategię rachunku pamięciowego w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej	Wykorzystuje algorytmy działań pisemnych oraz strategię rachunku pamięciowego w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej	Wykonuje obliczenia, stosuje prawa działań matematycznych przy przekształcaniu wyrażeń algebraicznych w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej, również takich, które wymagają umiejętności łączenia wiedzy z różnych działów matematyki
Rozwiązuje i układa zadania tekstowe zawarte w programie edukacji matematycznej	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych
Mnoży i dzieli w pamięci w zakresie tabliczki mnożenia	Odczytuje i interpretuje dane przedstawione w tekstach, tabelach, na diagramach i na wykresach	Interpretuje i operuje informacjami przedstawionymi w tekście, w formie wykresów, diagramów, tabel	Interpretuje i operuje informacjami przedstawionymi w tekście (matematycznym, ale i popularnonaukowym), w formie wykresów, diagramów, tabel

Obszar IC. Uczenie się

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d130 Naśladowanie Imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu			
Naśladowuje ruch bezpośrednio po demonstracji, np. wykonuje ilustrację ruchową do piosenki/muzyki	Naśladowuje sekwencję ruchów bezpośrednio po demonstracji, np. w tańcu, układzie gimnastycznym	Naśladowuje sekwencję ruchów bezpośrednio po demonstracji, np. w tańcu, układzie gimnastycznym	Naśladowuje sekwencję ruchów, np. w tańcu, układzie gimnastycznym
Odwzorowuje (przepisuje, przerysowuje) figury, litery, znaki symboliczne	Odwzorowuje wszystkie litery (wielkie i małe), znaki symboliczne, złożone figury	Odwzorowuje złożone figury, znaki symboliczne	Odwzorowuje złożone figury, znaki symboliczne
Przepisuje wyrazy/krótkie teksty z tablicy	Przepisuje teksty z tablicy	Przepisuje teksty z tablicy	Przepisuje teksty z tablicy
Naśladowuje wyraz twarzy, gestykulację	Naśladowuje wyraz twarzy, gestykulację	Naśladowuje wyraz twarzy, gestykulację	Naśladowuje wyraz twarzy, gestykulację
Powtarza rytm/prostą melodię	Powtarza rytm/melodię	Powtarza rytm/melodię	Powtarza rytm/melodię
d132 Przystawianie informacji Zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach, przez pytanie: dlaczego?, co?, gdzie? i jak?, oraz o nazwy			
Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające dopełnienia: co?, kiedy?, gdzie?	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające dopełnienia: co?, kiedy?, gdzie?	-	-
Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?
Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym
-	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych
-	-	Krytycznie ocenia użyteczność informacji	Krytycznie ocenia użyteczność informacji
d133 Przystawianie języka Rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań			
Rozumie znaczenie podstawowych znaków i symboli (graficznych lub migowych)	Rozumie znaczenie znaków lub symboli (graficznych, migowych), np. znaków drogowych, skrótów, akronimów	Rozumie znaczenie znaków lub symboli (graficznych, migowych), np. znaków drogowych, skrótów, akronimów	Rozumie znaczenie znaków lub symboli (graficznych, migowych), np. znaków drogowych, skrótów, akronimów
Używa prostych zdań poprawnych pod względem gramatycznym	-	-	-
Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym
Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób
Tworzy proste historie, opowiadania	Tworzy proste historie, opowiadania	Tworzy historie, opowiadania	Tworzy historie, opowiadania

d135 Repetycja (powtarzanie) Powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania			
Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami, setkami	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami, setkami
Powtarza krótką rymowankę	Recytuje wiersze z pamięci wraz z gestykulacją	Recytuje wiersze z pamięci wraz z gestykulacją	Recytuje wiersze z pamięci wraz z gestykulacją
d155 Nabywanie umiejętności Rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry			
Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się przyborami szkolnymi	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się przyborami szkolnymi	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się przyborami szkolnymi/narzędziami	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się narzędziami
d160 Skupianie uwagi Celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków			
Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak mimika twarzy, dotyk lub głos	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak mimika twarzy, dotyk lub głos	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak mimika twarzy, dotyk lub głos	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak mimika twarzy, dotyk lub głos
Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)	Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)	Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)	Dostrzega zmiany w otoczeniu (ilość czy intensywność bodźców)
Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego
Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym
Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca
d163 Myślenie Formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo niezorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej, takiej jak podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych, tworzenia utworu literackiego, dowodzenia teorii, wymiany poglądów, burzy mózgów, mediacji, rozmyślenia nad czymś, snucia przypuszczeń, zastanawiania się Nie obejmuje: rozwiązywania problemów (d175), podejmowania decyzji (d177)			
Podejmuje zabawy „na niby”, np. udaje postać bohatera z utworu literackiego, filmu	Podejmuje zabawy „na niby”, np. udaje postać bohatera z utworu literackiego, filmu	-	-
Podejmuje zabawy „na niby” we współpracy z innymi	Podejmuje zabawy „na niby” we współpracy z innymi	Podejmuje współpracę z innymi w zakresie aktywności myślowej (np. metoda dramy, burza mózgów, mediacje)	Podejmuje współpracę z innymi w zakresie aktywności myślowej (np. metoda dramy, burza mózgów, mediacje)
Tworzy opowieści, wymyśla historie, np. zabawa „co by było, gdyby”	Tworzy opowieści, wymyśla historie, np. zabawa „co by było, gdyby”	Analizuje, przypuszcza, dowodzi teorii	Analizuje, przypuszcza, dowodzi teorii
Rozwiązuje zagadki	Rozwiązuje zagadki	Rozwiązuje zagadki, łamigłówek	Rozwiązuje zagadki, łamigłówek
-	Generuje pomysły, tworzy pojęcia lub obrazy przez zakładanie czegoś na podstawie niekompletnych faktów lub informacji	Generuje pomysły, tworzy pojęcia lub obrazy przez zakładanie czegoś na podstawie niekompletnych faktów lub informacji	Generuje pomysły, tworzy pojęcia lub obrazy przez zakładanie czegoś na podstawie niekompletnych faktów lub informacji
-	Tworzy hipotezy, przypuszczenia, pomysły w celu sformułowania założenia lub przetestowania hipotez dotyczących niesprawdzonych faktów	Tworzy hipotezy, przypuszczenia, pomysły w celu sformułowania założenia lub przetestowania hipotez dotyczących niesprawdzonych faktów	Tworzy hipotezy, przypuszczenia, pomysły w celu sformułowania założenia lub przetestowania hipotez dotyczących niesprawdzonych faktów
-	Uzasadnia swoje sądy w sposób logiczny	Uzasadnia swoje sądy w sposób logiczny	Uzasadnia swoje sądy w sposób logiczny
Przekonuje innych do aktywności	Przekonuje innych do aktywności	Przekonuje innych do aktywności	Przekonuje innych do aktywności

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
<p>d175 Rozwiązywanie problemów Znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania, jak np. rozstrzyganie sporu pomiędzy dwoma osobami Obejmuje: rozwiązywanie prostych i złożonych problemów Nie obejmuje: myślenia (d163), podejmowania decyzji (d177)</p>			
Potrafi dostrzegać proste problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe	Potrafi dostrzegać problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe	Potrafi dostrzegać złożone problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe	Potrafi dostrzegać złożone problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe
Podejmuje próby znalezienia rozwiązania prostych problemów, eksperymentuje	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje
Dostrzega różne możliwości rozwiązania prostych problemów, dostrzega i szacuje skutki tych rozwiązań	Dostrzega różne możliwości rozwiązania problemów, dostrzega i szacuje skutki tych rozwiązań	Dostrzega różne możliwości rozwiązania zauważonych problemów, dostrzega i szacuje ich skutki	Dostrzega różne możliwości rozwiązania zauważonych problemów, dostrzega i szacuje ich skutki
Podejmuje próby zastosowania znalezionych rozwiązań	Podejmuje próby zastosowania znalezionych rozwiązań	Wybiera najlepsze/optymalne rozwiązania problemów i stosuje je w praktyce	Wybiera najlepsze/optymalne rozwiązania problemów i stosuje je w praktyce
Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania
<p>d177 Podejmowanie decyzji Dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru, np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać Nie obejmuje: myślenia (d163), rozwiązywania problemów (d175)</p>			
Dostrzega możliwości i ograniczenia wyborów w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów
Potrafi przewidywać skutki prostych wyborów i decyzji	Potrafi przewidywać skutki prostych wyborów, decyzji oraz wartościować je	Potrafi przewidywać skutki złożonych wyborów, decyzji oraz wartościować je, także w sytuacji konfliktu	Potrafi przewidywać skutki złożonych wyborów, decyzji oraz wartościować je, także w sytuacji konfliktu
Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki
Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, sposobu działania spośród kilku danych możliwości	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, sposobu działania spośród kilku danych możliwości	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, zadań, sposobu działania spośród kilku danych możliwości	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, zadań, sposobu działania spośród kilku danych możliwości

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
<p>d210 Podejmowanie pojedynczego zadania Wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do wykonania zadania, kolejne kroki wykonania zadania, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie Nie obejmuje: nabywania umiejętności (d155), rozwiązywania problemów (d175), podejmowania decyzji (d177), podejmowania wielu zadań (d220)</p>			
Rozumie proste zadanie, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania	Potrafi określić zadanie, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania	Potrafi określić proste i złożone zadania, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania	Potrafi określić proste i złożone zadania, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania
Organizuje sposób i warunki do wykonania prostego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania)	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)
Wykonuje proste zadanie indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do jego wykonania	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do ich wykonania	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do ich wykonania	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do ich wykonania
Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania
<p>d220 Podejmowanie wielu zadań Wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, kolejno lub równocześnie, jako elementów wielorakich zintegrowanych i złożonych zadań. Obejmuje: podejmowanie się wielu zadań, wykonywanie wielu zadań, podejmowanie wielu zadań samodzielnie i w grupie Nie obejmuje: nabywania umiejętności (d155), rozwiązywania problemów (d175), podejmowania decyzji (d177), podejmowania pojedynczego zadania (d210)</p>			
Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. przygotowanie stołu do posiłku)	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. poranne przygotowanie się do wyjścia do szkoły)	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. udział w przygotowaniu uroczystości klasowej)	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. udział w przygotowaniu uroczystości klasowej)
Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie
Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji
Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d230 Realizowanie dziennego rozkładu zajęć Podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia. Obejmuje: ustalanie i spełnianie codziennego rozkładu zajęć, ustalanie poziomu własnej aktywności w ciągu dnia Nie obejmuje: podejmowania wielu zadań (d220)			
Wykonuje codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku	Wykonuje codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku	Wykonuje codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku	Wykonuje codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku
Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć
Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności
Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami
Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności
d240 Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi Wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych występujących podczas wykonywania zadań, które wiążą się z ponoszeniem znacznej odpowiedzialności, narażeniem na stres, czynniki zakłócające lub sytuacje kryzysowe, jak np. podczas przystępowania do egzaminu, kierowania pojazdem w czasie wielkiego natężenia ruchu ulicznego, ubierania się będąc pospieszonym przez rodziców, kończenia zadania wykonywanego na czas lub sprawowania opieki nad liczną grupą dzieci Obejmuje: ponoszenie odpowiedzialności, radzenie sobie ze stresem i sytuacjami kryzysowymi			
Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej (np. bycie dyżurnym, opieka nad psem) oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej (np. bycie dyżurnym, opieka nad psem) oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać
Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)
Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu
Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych

Obszar III. Porozumiewanie się

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d310 Porozumiewanie się – odbieranie wiadomości/komunikatów/informacji przekazanych słownie/ustnych Obejmuje takie umiejętności jak pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym rozumienie prostych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne, a także rozumienie złożonych komunikatów ustnych i reagowanie na nie działaniem lub słownie			
Rozumie i reaguje na kierowane do niego ustnie pytania lub polecenia	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne: złożone polecenia, instrukcje, pytania	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne: złożone polecenia, instrukcje, pytania	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne: złożone polecenia, instrukcje, pytania
Rozumie i wykonuje prostą instrukcję słowną wykonania czegoś, np. rozkłada na stole materiał dydaktyczny zgodnie z przekazanymi wskazówkami	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, tworzy analogie semantyczne (np. <i>chłopcy wyrastają na mężczyzn, a dziewczęta na...</i>), rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka, mam dużo na głowie</i>) i znane przysłowia	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka, mam dużo na głowie</i>), różnego rodzaju metafory literackie i rzadziej spotykane przysłowia (np. z innych kultur)	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka, mam dużo na głowie</i>), różnego rodzaju metafory literackie i rzadziej spotykane przysłowia (np. z innych kultur)
Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, jak proste, popularne metafory (np. <i>pracowity jak mrówka</i>) i popularne przysłowia	Rozumie komunikat o znaczeniu ironicznym (np. słowa <i>No pięknie, pięknie!</i> – jako komentarz do złego zachowania)	Odróżnia wypowiedzi zawierające opinie od opisu faktów	Odróżnia wypowiedzi zawierające opinie od opisu faktów, jest krytyczny w odbiorze komunikatów ustnych, weryfikuje ich wiarygodność
Rozumie żarty adekwatne do wieku	Rozumie żarty i dowcipy adekwatne do wieku	Rozumie sarkazm, ironię, żarty i dowcipy adekwatne do wieku	Rozumie sarkazm, ironię, żarty i dowcipy adekwatne do wieku
d315 Porozumiewanie się – odbieranie wiadomości niewerbalnych Obejmuje takie umiejętności jak odbieranie komunikatów przekazanych za pomocą komunikacji niewerbalnej (języka ciała), powszechnych znaków i symboli, rysunków i fotografii Pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy, lub że dźwięk dzwonka ostrzegawczego oznacza, że wybuchł pożar			
Rozumie i reaguje na proste komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mimiki (np. marszczenie brwi jako zdziwienie, ziewanie jako nuda, uśmiech jako aprobata)	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu
Rozumie znaczenie naturalnych lub umownych gestów (np. gest <i>pa-pa</i> ; dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza!</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia
Odczytuje elementy prostych planów, schematów rysunkowych, fotografii, rozumie znaczenie niektórych znaków drogowych, prostych graficznych ikon informacyjnych, emotikon	Odczytuje proste plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie, rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon	Odczytuje plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie, rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon	Odczytuje plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie, rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon
Reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk gwizdka w zabawach ruchowych jako sygnał do wykonania jakiejś czynności	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. kolory w sygnalizacji świetlnej na ulicy lub dźwięk syreny pożarnej	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk syreny pożarnej, alarmy ostrzegawcze	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk syreny pożarnej, alarmy ostrzegawcze

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
*d320 Porozumiewanie się – odbieranie wiadomości w języku migowym Obejmuje odbieranie informacji przekazywanych przy pomocy języka migowego			
Kieruje wzrok na osoby gestykulujące. Przez chwilę patrzy na osobę zwracającą się do niego	Przejawia wyraźne zainteresowanie gestowo-mimicznym sposobem porozumiewania się innych ludzi, obserwuje ich rozmowy. Patrzy na twarz i ręce osoby zwracającej się do niego	Długo i ze skupieniem obserwuje gestowo-mimiczne formy komunikacji. Ma świadomość, że twarz i ręce rozmówcy coś mu przekazują, oczekuje na treści przekazywane w ten sposób	Uważnie obserwuje gesty i mimikę osób komunikujących się w ten sposób, starając się dokładnie zrozumieć sens i intencje ich komunikatów
Rozpoznaje i poprawnie kojarzy ze znaczeniem przynajmniej kilkanaście konwencjonalnych znaków gestowo-mimicznych lub migów używanych w jego najbliższym otoczeniu	Rozumie proste zdania na tematy związane z typowymi, konkretnymi sytuacjami codziennymi, wypowiedziane w języku migowym używanym w jego najbliższym otoczeniu	Rozumie kilkuzdaniowe wypowiedzi na tematy związane z konkretnymi sytuacjami codziennymi, wypowiedziane w języku migowym swojego środowiska	Rozumie wielozdaniowe komunikaty w języku migowym lub w języku polskim migowym na tematy oderwane od sytuacji konkretnych
Rozumie więcej niż 100 znaków językowych migowych, co nie wystarcza jednak do pełnego zrozumienia zdań w wypowiedziach (komunikatach) kierowanych do niego w typowych sytuacjach codziennych	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która pozwala mu na dobre rozumienie prostych zdań w wypowiedziach (komunikatach) kierowanych do niego w typowych sytuacjach codziennych. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 500	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która umożliwia mu swobodne rozumienie wypowiedzi (komunikatów) na większość tematów związanych z życiem codziennym. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 800	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która umożliwia mu swobodne rozumienie wypowiedzi (komunikatów) na tematy związane z życiem codziennym oraz z poznawaniem otaczającego świata. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 3000
d325 Porozumiewanie się – odbieranie informacji/wypowiedzi/komunikatów pisemnych Pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości, przekazywanych za pomocą języka pisanego (włączając pismo Braille'a), np. śledzenie wydarzeń politycznych w codziennej gazecie lub rozumienie intencji zapisów ksiąg religijnych			
Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, w Internecie	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, w Internecie	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, książkach, w Internecie	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, książkach, w Internecie
Wykazuje zainteresowanie słowem pisany jako źródłem informacji	Wykazuje zainteresowanie słowem pisany jako źródłem informacji	Wykazuje zainteresowanie słowem pisany jako źródłem informacji	Wykazuje zainteresowanie słowem pisany jako źródłem informacji, czyta systematycznie
Rozumie dosłowne i przerośne znaczenia czytanych przez siebie krótkich tekstów (bajek, czytanek), także zawierających proste metafory (np. <i>mądrej sowy, przebiegłego lisa</i>)	Rozumie dosłowne i przerośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, czytanek), także zawierających metafory, rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)	Rozumie dosłowne i przerośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, czytanek, wierszy, artykułów), także zawierających metafory, rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)	Rozumie dosłowne i przerośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, wierszy, artykułów), także zawierających metafory, rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)
d330 Mówienie Wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię			
Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych. Potrafi zabrać głos w sytuacji publicznej (np. na zebraniu, akademii)	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych. Potrafi zabrać głos w sytuacji publicznej (np. na zebraniu, akademii)
Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, krótko relacjonuje zdarzenia, własne przeżycia	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada krótkie historie	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada historie, bogate w szczegóły	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada historie, bogate w szczegóły
Mówiąc spontanicznie, buduje wypowiedzi z przynajmniej kilku zdań prostych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym. Posiada zasób słów na poziomie wieku	Mówiąc spontanicznie, buduje wypowiedzi z przynajmniej kilku zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku	Mówiąc spontanicznie, buduje dłuższe wypowiedzi ze zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku	Mówiąc spontanicznie, buduje dłuższe wypowiedzi ze zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku
d335 Tworzenie wiadomości niewerbalnych Postępowanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł Obejmuje: tworzenie gestów ciała, znaków, symboli, rysunków i fotografii			
Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża swoją zgodę lub jej brak kiwnięciami głowy	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak. Postępuje się mimiką, gestykulacją adekwatnie do sytuacji społecznej	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak. Postępuje się mimiką, gestykulacją adekwatnie do sytuacji społecznej
Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji
Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków
d345 Pisanie wiadomości Tworzenie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości, przekazywanych za pomocą języka pisanego, np. pisanie listu do przyjaciela			
Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku
Potrafi napisać krótkie zdanie lub sms w celu przekazania informacji, prośby, komentarza	Pisze wiadomości w e-mailu, smsie lub na kartce w celu przekazania informacji, prośby, komentarza	Pisze dłuższe wiadomości w e-mailu, smsie lub na kartce w celu przekazania informacji, prośby, komentarza, wyjaśnienia czegoś na piśmie	Pisze dłuższe wiadomości w e-mailu, smsie lub na kartce w celu przekazania informacji, prośby, komentarza, wyjaśnienia czegoś na piśmie
Potrafi napisać bardzo prosty tekst składający się z przynajmniej 3-4 zdań sensownych i zrozumiałych [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]	Potrafi napisać prosty tekst składający się z przynajmniej 5 zdań sensownych, zrozumiałych i powiązanych ze sobą [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]	Potrafi napisać tekst składający się z przynajmniej 10-12 zdań sensownych, zrozumiałych i powiązanych ze sobą [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]	Potrafi napisać dłuższy tekst z przynajmniej kilkunastu zdań sensownych, zrozumiałych i powiązanych ze sobą [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]
Pisze krótki list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela	Pisze list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela	Pisze dłuższy list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela	Pisze dłuższy list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d350 Rozmowa Rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, pisanego, migowego lub innych form języka, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich Obejmuje: rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie rozmowy, rozmowę z jedną lub wieloma osobami			
Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą, tak jak podczas wymiany zdań o pogodzie z przyjacielem. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą w formie ustnej, wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi i inne reguły konwersacji	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą, znajomą lub obcą, w formie ustnej, wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi i inne reguły konwersacji	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą, znajomą lub obcą, w formie ustnej; wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi i inne reguły konwersacji
-	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą w formie pisemnej (np. w Internecie, smartfonie), wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Odpowiada na e-maile/smsy od innych	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą w formie pisemnej (np. w Internecie, smartfonie), wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Odpowiada na e-maile/smsy od innych	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą w formie pisemnej (np. w Internecie, smartfonie), wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Odpowiada na e-maile/smsy od innych
Rozumie, kiedy kończy się rozmowa, lub sam potrafi ją zakończyć	Rozumie, kiedy kończy się rozmowa, lub sam potrafi ją zakończyć, używając adekwatnych do okoliczności konwencjonalnych określeń (np. żegna się, umawia na kolejną rozmowę)	Rozumie, kiedy kończy się rozmowa, lub sam potrafi ją zakończyć, używając adekwatnych do okoliczności konwencjonalnych określeń (np. żegna się, umawia na kolejną rozmowę). Podsumowuje rozmowę, wyciąga z niej wnioski	Rozumie, kiedy kończy się rozmowa, lub sam potrafi ją zakończyć, używając adekwatnych do okoliczności konwencjonalnych określeń (np. żegna się, umawia na kolejną rozmowę). Podsumowuje rozmowę, wyciąga z niej wnioski
Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z obecności kilku osób. Uczestniczy w kilkusobowej pogadance, włącza się pytaniami i odpowiedziami	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z obecności kilku osób. Uczestniczy w kilkusobowej dyskusji, włącza się z pytaniami i odpowiedziami	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z obecności kilku osób. Uczestniczy w kilkusobowej dyskusji, zadaje pytania, odpowiada, komentuje.	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z obecności kilku osób. Uczestniczy w kilkusobowej dyskusji, zadaje pytania, odpowiada, komentuje.

Legenda:

* Kod alternatywny (tylko dla dzieci głuchych) oparty na wskaźnikach kompetencji gestowo-mimicznej z Karty Oceny Zachowań Komunikacyjnych (KOZK) K. Krakowiak i M. Panasiuk

Obszar IV. Motoryka poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d410 Zmienianie podstawowej pozycji ciała Zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. gdy turla się z jednej strony na drugą, siada się, stoi, wstaje się z krzesła, aby położyć się do łóżka, lub zmienia się pozycję ciała na siedzącą, stojącą, klęczącą albo kuczną i z powrotem			
Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą	Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą	Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą	Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą
Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi
Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą	Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą	Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą	Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą
Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą
Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą
Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot
Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania	Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania	Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania	Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania
d415 Utrzymywanie pozycji ciała Pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie w pracy lub w szkole Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej			
Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję klęczącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję klęczącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję klęczącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję klęczącą
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą
Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję stojącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję stojącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję stojącą	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję stojącą

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d430 Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów Podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka albo dziecka z jednego pokoju do drugiego Obejmuje: podnoszenie, przenoszenie za pomocą rąk, na barkach, na biodrach, na plecach lub na głowie, odkładanie			
Potrafi podnosić przedmiot	Potrafi podnosić przedmiot	Potrafi podnosić przedmiot	Potrafi podnosić przedmiot
Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki
Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka
Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra
Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię
d440 Precyzyjne używanie ręki Wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z postugiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie Nie obejmuje: podnoszenia i przenoszenia przedmiotów			
Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę
Potrafi chwycić i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwycić klamkę, przedmioty	Potrafi chwycić i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwycić klamkę, przedmioty	Potrafi chwycić i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwycić klamkę, przedmioty	Potrafi chwycić i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwycić klamkę, przedmioty
Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)
Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d445 Używanie rąk i ramion Podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałką u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot Obejmuje: przyciąganie lub popychanie przedmiotów, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie			
Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły
Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce
Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, np. dosięga książkę, zabawki	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, np. dosięga książkę, zabawki	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, np. dosięga książkę, zabawki	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, np. dosięga książkę, zabawki
Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami
Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką
Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę
d450 Chodzenie Poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód Nie obejmuje: przemieszczania się, innych sposobów poruszania się			
Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)
Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d510 Mycie się Mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem Obejmuje: mycie części ciała, całego ciała i osuszanie się Nie obejmuje: pielęgnowania poszczególnych części ciała (d520), korzystania z toalety (d530)			
Potrafi umyć ręce, twarz	Potrafi umyć ręce, twarz	Potrafi umyć ręce, twarz	Potrafi umyć ręce, twarz
Potrafi umyć włosy	Potrafi umyć włosy	Potrafi umyć włosy	Potrafi umyć włosy
Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu
d530 Korzystanie z toalety Planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (menstruacja, oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach Obejmuje: kontrolowanie oddawania moczu, defekacji i higienę menstruacji Nie obejmuje: mycia się (d510), pielęgnowania poszczególnych części ciała (d520)			
Potrafi podjąć odpowiednie działania po oddaniu moczu lub defekacji – oczyszczanie się	-	-	-
d540 Ubieranie się Podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności i dostosowanie ubioru do warunków klimatycznych i wymogów środowiska społecznego, tak jak np. zakłada się, dopasowuje i zdejmuje koszule, spódnice, bluzki, spodnie, bieliznę, sari, kimono, rajstopy, kapelusze, rękawiczki, płaszcze, buty, pantofle, obuwie, sandały i klapki. Obejmuje: zakładanie i zdejmowanie odzieży i obuwia i dokonywanie wyboru odpowiedniego ubrania			
Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji
Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania
Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.
Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnice, sukienkę, obuwie itp.
d550 Jedzenie Podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjedanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, otwieranie butelek i puszek, używanie przyborów do jedzenia, zjedanie posiłków, uczestniczenie w przyjęciu lub zjedanie obiadu Nie obejmuje: picia (d560)			
Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę
Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką
Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem
Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d570 Troska o własne zdrowie Zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu poprzez zachowywanie pełnowartościowej diety, utrzymywanie właściwego poziomu aktywności fizycznej, ogrzewanie się lub ochładzanie, unikanie czynników szkodzących zdrowiu, respektowanie zasad bezpiecznego seksu, obejmujących używanie prezerwatyw, poddawanie się szczepieniom i regularnym badaniom okresowym. Obejmuje: zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zachowywanie diety i sprawności fizycznej, utrzymywanie dobrego zdrowia			
Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu)	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu)	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu)	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi, odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen, przebywanie na świeżym powietrzu). Dbą o dobrą kondycję
Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji
Odróżnia zdrowe pokarmy i napoje od szkodliwych dla zdrowia, potrafi zrezygnować lub ograniczyć te drugie	Odróżnia zdrowe pokarmy i napoje od szkodliwych dla zdrowia, potrafi zrezygnować lub ograniczyć te drugie	Stara się jeść zdrowo, unika szkodliwych pokarmów, napojów i substancji	Dbą o zdrową, pełnowartościową dietę, unika szkodliwych pokarmów, napojów i substancji
Potrafi unikać nadmiernego chłodu lub upału, rozgrzać się lub ochłodzić, poszukać cienia	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, ból głowy, gardła itp., przestrzega zaleceń lekarza	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu bólu głowy, gardła, złego samopoczucia psychicznego, przestrzega zaleceń lekarza	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu odczuwanych dolegliwości fizycznych lub psychicznych, w razie potrzeby korzysta z pomocy lekarza, psychologa, przestrzega ich zaleceń
Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu bólu głowy, gardła	-	-	-

Obszar VI. Życie domowe

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
<p>d640 Prowadzenie gospodarstwa domowego obejmujące sprzątnięcie domu, pranie odzieży, używanie sprzętu gospodarstwa domowego, przechowywanie żywności i usuwanie śmieci, np. zmiatanie, zmywanie, mycie blatów, ścian i innych powierzchni, zbieranie i usuwanie śmieci domowych, porządkowanie pokoi, szaf, szuflad, odkurzanie, zbieranie, pranie, suszenie, składanie i prasowanie odzieży, czyszczenie obuwia, używanie miotły, szczotek i odkurzaczy, pralek, suszarek i żelazek</p> <p>Obejmuje: pranie i suszenie odzieży i garderoby, czyszczenie powierzchni i sprzętu kuchennego; sprzątnięcie powierzchni mieszkalnej, używanie sprzętu gospodarstwa domowego, przechowywanie przedmiotów codziennego użytku i pozbywanie się śmieci</p> <p>Nie obejmuje: nabywania miejsca zamieszkania (d610), nabywania dóbr i usług (d620), przygotowywania posiłków (d630), dbania o sprzęty gospodarstwa domowego (d650), pomagania innym osobom (d660)</p>			
Dbą o/utrzymują porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania	Dbą o/utrzymują porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego	Dbą o/utrzymują porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego	Dbą o/utrzymują porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego
Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie
Pomaga w drobnych pracach domowych	Pomaga w pracach domowych, ma swoje obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego stosowne do wieku	Włącza się do prac domowych; ma swoje stałe obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego stosowne do wieku	Włącza się do prac domowych, ma swoje stałe obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego stosowne do wieku

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d710 Podstawowe kontakty międzyludzkie Nawiązywanie kontaktów z ludźmi w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie, np. okazywanie stosownych względów i poważania lub reagowanie na uczucia innych Obejmuje: okazywanie szacunku, serdeczności, uznania i tolerancji w kontaktach, reagowanie na krytykę i sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach; zachowanie odpowiedniego kontaktu fizycznego we wzajemnych relacjach			
Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi
Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań
Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami
Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie
W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący
d720 Złożone kontakty międzyludzkie Utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi, np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami			
Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami
Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych
Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami
Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego
Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo	Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo	Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo	Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d730 Nawiązywanie kontaktów z nieznanymi Angażowanie się w doraźne kontakty i związki z nieznanymi w określonych celach, jak np. pytanie o drogę, zasięgnięcie innych informacji lub dokonywanie zakupu			
Potrafi uzyskać informację od nieznanego osoby	Potrafi uzyskać informację od nieznanego osoby	Potrafi uzyskać informację od nieznanego osoby	Potrafi uzyskać informację od nieznanego osoby
Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę	Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę	Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę	Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę
d740 Kontakty oficjalne Tworzenie i utrzymywanie określonych kontaktów w oficjalnych sytuacjach, np. z nauczycielami, pracodawcami, profesjonalistami lub usługodawcami Obejmuje: nawiązywanie wzajemnych kontaktów ze zwierzchnikami, podwładnymi, osobami o tym samym statusie			
Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami	Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami	Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami	Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami, opiekunami praktyk zawodowych, przełożonymi w miejscu pracy/praktyki zawodowej
d750 Nieoficjalne kontakty towarzyskie Wchodzenie we wzajemne kontakty z innymi osobami, takie jak celowe kontakty z ludźmi żyjącymi w tej samej społeczności lub mieszkającymi w tym samym domu lub ze współpracownikami, studentami, towarzyszami zabaw lub ludźmi o tym samym pochodzeniu lub zawodzie Obejmuje: nieoficjalne wzajemne kontakty z przyjaciółmi, sąsiadami, znajomymi, współmieszkańcami i rówieśnikami			
Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania
Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania
d760 Związki rodzinne Tworzenie i utrzymywanie kontaktów opartych na więzi pokrewieństwa, np. z członkami najbliższej rodziny, dalszą rodziną, przybraną i adoptowaną rodziną, przyrodnią rodziną i opartych na bardziej odległych związkach, np. z dalszymi kuzynami lub prawnymi opiekunami Obejmuje: wzajemne związki pomiędzy rodzicami a dzieckiem i pomiędzy dzieckiem a rodzicami, wzajemne związki pomiędzy rodzeństwem i wzajemne związki pomiędzy dalszą rodziną			
Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami
Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem
Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną

Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d820 Kompetencje szkolne Uzyskanie przyjęcia do szkoły, kształcenie, angażowanie się w związane ze szkołą obowiązki i prawa, przyswajanie materiału nauczania, realizowanie przedmiotów i innych wymogów programu szkolnego w szkole podstawowej i średniej, włączając regularne uczęszczanie do szkoły, współpracę z innymi uczniami, uzyskiwanie wskazówek od nauczycieli, przygotowanie, studiowanie i realizowanie przydzielonych zadań i projektów i czynienie postępów do dalszych etapów edukacji			
Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)
Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi)	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi)	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (przygotowuje się do zajęć, odrabia prace domowe, zgłasza się do odpowiedzi)	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (np. przejmuje odpowiedzialność za systematyczne przygotowanie się do zajęć i egzaminów, odrabianie prac domowych, zgłasza się do odpowiedzi)
Korzysta z praw ucznia (np. uczestniczy w zainicjowanych przez nauczyciela wyborach przewodniczącego klasy)	Korzysta z praw ucznia (np. uczestniczy w zainicjowanych przez nauczyciela wyborach przewodniczącego klasy)	Korzysta z praw ucznia (podejmuje się roli np. przewodniczącego klasy, innej wynikającej z praw ucznia)	Korzysta z praw ucznia (np. podejmuje się roli przewodniczącego klasy/szkoły, innej wynikającej z praw ucznia)
Podejmuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. zna imiona rówieśników, wspólnie z nimi spędza czas na przerwach)	Podejmuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (nawiązuje trwałe relacje koleżeńskie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych)	Utrzymuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. ma trwałe relacje rówieśnicze, w tym przyjaźniackie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych)	Utrzymuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. ma trwałe relacje rówieśnicze, w tym przyjaźniackie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych, potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób społecznie akceptowany)
W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę
-	-	-	Potrafi dokonać zgodnego z własnymi predyspozycjami wyboru kontynuacji kształcenia w odniesieniu do przyszłego zawodu (np. analizuje własne zasoby, zainteresowania, zdolności, kompetencje, predyspozycje zawodowe)
-	-	-	Określa zawody, stanowiska pracy, dla których bazą są jego kwalifikacje
-	-	-	Realizuje praktyki zawodowe (w przypadku szkoły branżowej, technikum), uczestniczy w zajęciach dodatkowych w ramach przedmiotów nauczania w ponadpodstawowych szkołach ogólnodostępnych, z którymi wiąże swoje dalsze kształcenie w perspektywie wybranego zawodu
-	-	-	Korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia i doskonalenia zawodowego formalnego, pozaformalnego i nieformalnego

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej, działalność społeczna i obywatelska

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych kodów na kolejnych etapach edukacji			
Etap szkoły podstawowej			Etap szkoły ponadpodstawowej
I-III	IV-VI	VII-VIII	
d910 Życie w społeczności lokalnej Obejmuje aktywności związane z udziałem w życiu społecznym, np. wolontariat, zaangażowanie się w działalność organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i innych działających non-profit			
Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami
Uczestniczy w działalności na rzecz innych, np. przygotowuje plakat w kampanii społecznej, uczestniczy w zbiórce na rzecz schroniska dla zwierząt	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, np. przygotowuje plakat w kampanii społecznej, uczestniczy w zbiórce na rzecz schroniska dla zwierząt	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, działa w wolontariacie lub na rzecz organizacji pozarządowych	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, działa w wolontariacie lub na rzecz organizacji pozarządowych
d920 Rekreacja i organizacja czasu wolnego Obejmuje udział w każdej formie zabawy, działalności związanej z rekreacją i spędzaniem czasu wolnego, jak np. nieformalne lub zorganizowane zajęcia i imprezy sportowe, odwiedzanie galerii sztuki, muzeów, kin lub teatrów, zajmowanie się rękodziełem lub hobby, czytanie dla przyjemności, gra na instrumentach muzycznych, zwiedzanie, turystyka i podróżowanie dla przyjemności			
Uczestniczy w grach i zabawach pozalekcyjnych, np. w świetlicy, na placu zabaw	Inicjuje gry i zabawy pozalekcyjne, np. w świetlicy, na placu zabaw, bierze w nich udział	Inicjuje spotkania pozalekcyjne w gronie kolegów i koleżanek, bierze w nich udział	Inicjuje spotkania pozalekcyjne w gronie kolegów i koleżanek, bierze w nich udział
Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. w świetlicy środowiskowej, klubie sportowym, domu kultury	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. w świetlicy środowiskowej, klubie sportowym, domu kultury	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych w klubie sportowym, domu kultury itp.	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. klubie sportowym, domu kultury itp.
Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, wyplata elementy dekoracyjne ze sznurka	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, wyplata elementy dekoracyjne ze sznurka	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, tworzy rękodzieło	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, tworzy rękodzieło
Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, w meczu	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, w meczu	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, meczu	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, meczu

